

ACTIO

BU AYKI SAYIMIZDA

Prof. Dr. Ayşe NUHOĞLU

Av. Uğur Aktekin

Av. Eda Lermi Zorer

Av. Ahmet Kemal Şenpolat

Av. Vahdet Talha Bıçak

Av. Ayşenur Demirkale

Av. Rũmeysa Altınay Taş

Av. Fırat iek

Dilek AŞan

Stj.Av. Şaban İbrahim Gŕksal

Feti Alper Alp

Özden Serinay Őz

HUKUKA
AÇILAN BİR PENCERE

SIZLERLE

- 03 Fikri Mülkiyet Hukuku - Av. Uğur Aktekin İle Röportaj
06 Spor Hukuku - Av. Eda Lermi Zorer İle Röportaj
10 Haksızlık Yanılgısı - Prof Dr. Ayşe Nuhoğlu ile Röportaj
12 Hayvanları Koruma Yasası Değişikliği - Av. Ahmet Kemal Şenpolat
15 Tarihi Eser Kaçakçılığı Suçu ve Cezası - Av. Vahdet Talha Bıçak
17 Digital Şiddet - Özden Serinay Öz
22 Defiler ve Stabil Kripto Paralar - Stj.Av. Şaban İbrahim Göksal
25 Kurumsal Sürdürülebilirlik - Dilek Aşan ile Röportaj
29 Legal Tech - Feti Alper Alp
33 Çocuk Hakları - Av. Ayşenur Demirkale ile Röportaj
35 Çocuk Hakları İhlalleri - Av. Fırat Çiçek ile Röportaj
39 Digital Dünyada Çocuk Hakları - Av Rümeyza Altınay Taş

İMTİYAZ SAHİBİ VE YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ

Yusuf Emre ÖZTÜRK

EDİTÖRLER

Özkan ÖZEN
Kamil Batın PÜRÇEK
Fatih BÜYÜKHAN
Feti Alper ALP
Çağdaş ÖVET

YAYIN KURULU

Reyyan YÜCEL
Ahmet YILDIRIM
Altınay TAŞ
Onur ZEYBEK
Rıza Erdi MERT

giriyor, örneğin tasarım hakkı giriyor. Bunun dışında, bitki çeşitleri dediğimiz bir alan var o da yine buraya giriyor. Coğrafi işaret yine fikri mülkiyet altına giren bir alan. Yine çok uygulaması olmasa da entegre devre topografyası isimli korunan bir hak var o da yine bu alana giriyor. Gördüğümüz üzere oldukça geniş bir alanda, temelinde de hakların yaratılması ve korunması ile ilgili diyebiliriz.

3.Fikri Mülkiyet Hukuku sürekli gelişen geniş bir alan. Türkiye’deki Fikri Mülkiyet Hukukunun geleceği hakkında ne düşünüyorsunuz, Fikri Mülkiyet Hukuku önümüzdeki senelerde nasıl gelişecek?

Fikri Mülkiyet Hukuku Türkiye’de gelişmekte olan bir alan. Fikri Mülkiyet Hukukunda pek çok önemli kavram Türk hukukuna 90’lı yıllarda geldi. Teknoloji ile yakından ilgili bir alan olduğundan fikri mülkiyet hukukunun ülkemizde önünün açık olduğunu düşünüyorum. Buna ek olarak internetin yaygınlaşması ile fikri mülkiyet haklarının ihlalleri günümüzde daha da yaygınlaşır hale geldi. Ayrıca Metaverse, NFT gibi sanal dünyadaki gelişmeler Fikri Mülkiyet alanını da ilgilendiriyor ve bu tür teknik konulara da hakim uygulamacılara her zaman ihtiyaç olacaktır. Tüm bu sebeplerden Fikri Mülkiyet Hukukunun daha çok gelişeceğini ve önünde uzun bir yol olduğunu düşünüyorum.

4.Türkiye’de Fikri Mülkiyet alanında gerçekleştirilen uygulamaları uluslararası anlamda hangi noktada görüyorsunuz, ülkemizdeki mevzuat hakkındaki düşünceleriniz nelerdir?

Türkiye 1995 yılında Dünya Ticaret Örgütünün TRIPS anlaşmasını ve 90’ların sonu 2000’lerin başında da birtakım çeşitli anlaşmaları kabul ederek fikri mülkiyet hukuku alanında dünyadaki en ileri mevzuatları kabul etmiş oldu. 2010’ların başından itibaren Türk Patent ve Marka Kurumu uygulama alanında da daha gerekçeli ve tarafları tatmin edici kararlar vermeye başladı. 2000’lerin başında bazı hakimler yurtdışında eğitim aldılar bu eğitim sonucunda bu hakimler Türkiye’de yeni hakimlerin gelişimine yardımcı oldular, kitaplar yazdılar ve fikri mülkiyet alanının Türkiye’de gelişmesine katkı sağladılar. Tüm bunla-

rın sonucunda tüm uygulamacıların fikri mülkiyet konusunda yetkinliği arttı ve Türkiye son yıllarda hem mevzuatın hem de uygulama alanının şekillenmesi sonucunda önemli gelişmeler yaşadı. Ancak Fikri mülkiyet hukuku alanında atılan adımların daha da ileriye taşınması gerektiğini düşünüyorum.

5.Bildiğiniz üzere pandemi artık hayatımızın bir gerçeği. Pandemi fikri mülkiyet hukukunu ne derecede etkiledi, bu konudaki düşünceleriniz nelerdir?

Pandemi her alanı etkilediği gibi Fikri Mülkiyet Hukuku alanını da etkiledi. Değişik sanayilere ve iş kollarına etkileri oldu. Örneğin sağlık ve hijyen alanında fikri mülkiyet haklarını önde tutarak çalışan şirketlerin iş hacminde çok büyük artış oldu. Tüketici ürünlerinde pek değişiklik olmadı. Ama çevrimiçi perakende satış süreçlerinin yaygınlaşması ile bağlantılı olarak lojistik sektöründeki markalarda kayda değer büyümeler oldu. Belli alan ve sektörlerde olumlu etkileri olurken bazılarında da olumsuz etkileri oldu. Ama genel olarak olumsuz etkilendiğini söyleyebiliriz. Biz uygulamacılar için ise ne etkileri oldu diye bakacak olursak ilk etapta hukuk mahkemelerinin kapatılmasıyla duruşmalar olmadı mahkemelere gidemedik bundan dolayı durgunluk oldu ve bu da bizi birkaç ay olumsuz etkiledi. Ama sonrasında işlerimiz normal düzeyine dönmeye başladı. Pandemi gerek ofislerde gerekse devlet kurumlarında dijitalleşmeyi hızlandırdı. Mahkemelerde e- duruşma gibi imkanların ortaya çıkmasına vesile oldu.

Danışmanlık işleri yönünden pandemi sürecinde işlerimizi ofis ortamı yerine ev ortamımızda yapmamızın genel olarak olumsuz yanı olmadı. Tam tersi esnek çalışma yöntemleri ile çalışmamız sağlandığından avantajı olduğunu söyleyebiliriz. Ama seyahat imkanlarımız kısıtlandığı için iş geliştirme faaliyetlerine katılım daha çok sanal ortamlarda oldu. Konferanslara katılmadık. Yani hem iyi yönde hem de kötü yönde etkileyen etkileri oldu pandeminin. Ama bütün olarak baktığımız zaman diğer sektörlerle kıyaslırsak çok da kötü etkilemediğini söyleyebiliriz.

6.Röportajın başında Fikri Mülkiyet Hukuku alanında çalışmaya üniversite yıllarınızda karar verdiğinizi söylediniz. Kendini Fikri Mülkiyet Hukuku alanında geliştirmek isteyen öğrencilere tavsiyeleriniz nelerdir?

Öncelikle şunu söyleyeyim herkesin öğrencilik hayatında karar vermesine gerek yok. Benimki biraz da tesadüf oldu. Benim ikinci fakülte olduğundan biraz da başka sektörlerde çalıştığımından yirmili yaşların sonlarında hukuk fakültesini bitirdim. Benim hukuk öğrencilerine tavsiyem her alanı tanımaya çalışmak, özellikle ikinci sınıftan itibaren farklı alanlarda yaz stajı yaparak bir alana ilgi duyup duymadıklarımı deneyimleyerek anlamaya çalışmak. Ama daha staj öncesi bir alana karar vermek hakikaten zor. Belli alanları stajda görmek lazım. Hatta ve hatta tek alana da yönelmemek lazım mümkünse bir iki alana yönelmek lazım. Sonrasında nihai kararı birkaç yıl uygulamadan sonra vermek lazım.

Farkındalığımız olmalı ve staj sürecinde değişik alanları deneyimlemeli, gözlem yapmalıyız. Dört beş yıllık fakülte sürecinde pek çok farklı alanda dersler alıyoruz. Bir yandan teoriyi öğrenirken bir yandan da uygulamada neler oluyor, ceza yanım mı yoksa hukuk yanım mı daha güçlü bunları kendi kendimize sorup kararlar vermeliyiz. Yine hukukçuların biyografilerini okuyarak da bilgi edinilebilir. Meslekle ilgili eserler olarak Ernst Hirsch'in biyografisini, hukuk metodolojisi kitabını ve büromuzun kurucusu Mehmet Gün'ün "Bozkırdan Dünyaya Avukat Olmak" isimli kitabını herkese tavsiye ederim.

7.Fikri mülkiyet hukuku alanında yüksek lisans yapmanın önemi nedir? Bu alanda yüksek lisans yapmak isteyen hukukçular nasıl bir yol izlemelidir?

Fikri mülkiyet alanında yüksek lisans yapmak önemli ancak öncelikle uygulamayı görmek gerektiğini düşünüyorum. Fikri mülkiyet kendi arasında dallara ayrılıyor, fikri mülkiyetin bütün alanları ile ilgilenen avukatlar olduğu gibi belli bir alanda çalışan avukatlar da var, örneğin ağırlıklı olarak patent, marka veya telif yapanlar var bu nedenle uygulamayı görüp hangi alanda daha çalışmayı sevdiğimizi gördükten sonra yoğunlaşacağınız alanda yüksek lisans yapmak daha doğru olacaktır.

Avukatlık stajı tamamlanmasının ardından 3-5 yıl çalıştıktan sonra yüksek lisans yapılmasının daha çok fayda sağladığını düşünüyorum.

8.Fikri mülkiyet hukuku alanında yurt dışı imkan-

larından bahsedebilir misiniz? Bu alanda kendini geliştiren bir hukukçu yurt dışında çalışabilir mi?

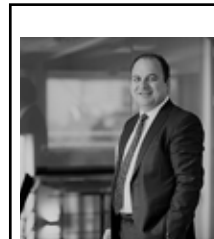
Tabii çalışabilir ancak hukuk daha çok yerel yapılan bir alan hatta bazı alanlar uluslararası anlamda rahatlıkla yapılabilir örneğin işletme yurt dışında eğitim alınıp ülkemizde rahatlıkla çalışılabilecek bir alan ancak hukuk bir miktar daha zor. Hukuk okuyup yurt dışından Türkiye'ye gelenler denklik konusunda oldukça zorlanıyorlar çünkü hukuk nosyonunu belli bir dönemde almak çok daha farklı Türkiye'de tabii yapılabilir ama zor bir kariyer planı diyebilirim.

Fikri mülkiyet alanında ise bu daha kolay olabilir çünkü daha niş bir alan ve yerel mevzuatlara temel oluşturan pek çok uluslararası düzenleyici sözleşmeler var. Örneğin çok iyi düzeyde İngilizce bilen bir patent vekili esasında hemen her ülkede çalışabilir. Patent alanında bir buluş söz konusu ve bu buluşun dünyada ilk olması önemli bu konuda dünya genelinde ülke mevzuatları hakların tescilinden korunmasına kadar birbirlerine çok benzemektedir.

9.Hukuk fakültesi öğrencileri için bir tavsiyeniz veya altın kuralınız var mı?

Hukukçu olarak zamanımızın büyük kısmı masa ya da bilgisayar başında metinler üzerinde tek başımıza, odaklanarak ve fazla hareket etmeden çalışarak geçiyoruz. Bu nedenle düzenli egzersiz ve spor yapabilmek önemli oluyor. Ayrıca uğraştığımız iş bir miktar strese de neden olabiliyor. Stresle başa çıkabilmek için de ruh sağlığımızı korumamız, ruhumuzu kültür ve sanatla beslememiz de gerekiyor.

Tüm öğrencilere verimli bir çalışma sistemi oluşturmalarını, derslerin (ilerde "işin") yanı sıra spora, kültüre ve sanata da zaman ayırmayı ve bu sayede bedenlerini ve ruhlarını zinde ve dingin tutmayı hedefleyerek okul (ilerde "iş") ve özel hayat dengesini kurmalarını tavsiye ediyorum.

Uğur
AKTEKİN
Gün+Partners
Ortak Avukat

SPOR HUKUKU - AV.EDA LERMİ ZORER İLE RÖPORTAJ

1.Trabzonspor'un ilk kadın yöneticisisiniz, peki bu yolculuk nasıl başladı? Spora ve spor hukukuna ilginiz nereden geliyor?

Futbola merakım küçük yaşlarda başlamıştı, çok iyi bir taraftar ve iyi bir izleyiciydim. Daha sonra 2010-2011 sezonunda yaşanan şike sürecinde 10-11 yıllık bir avukattım. O dönemdeki Başkan Sadri Bey ile yakın temas halinde çalışıyorduk ve birdenbire 3 Temmuz olayından sonra kendimizi hukuksal bir boşluğun ve bilinmezliğin içinde bulduk. Cezai boyutu bir yana hukuksal boyutu yani spor hukuku boyutu çok boş, anlamlandırmaya muhtaç bir alandı o dönem. Söz konusu süreçte kulüple birlikte çalışmaya başladık, daha sonra ben zaten Spor Hukuku Enstitüsü Derneği'nde aktif bir üyeydim. Derneğin eğitimlerine katılım sağladım, örneğin sertifika programları gibi. O zaman tabii bir lisans veya lisansüstü eğitim programı kapsamında bir eğitim olmadığı için, spor hukukuyla ilgilenen hukukçular olarak, bu şekilde kendimizi yetiştirdik. Sonra 3 Temmuz sürecinde bu olaylar tartışılmaya ve köpürtülmeye başladığında Avrupa ve Dünya'daki şekliyle anlamlandırılması ve Türkiye'de uygulanması adına bazı şeylerin çok eksik olduğunu fark ettik, yani biz de çok eksikiz kaynakta yok, bilen de yok, bilen de ne kadar bildiğini veya bilmediğini bilmiyordu. Sonrasında zaten günümüze kadar süren bu 10-11 yıllık süreçte bu iş çok büyüdü ve parladı bilimsel, akademik yaklaşılmaya başlandı. Benim konuya dahil oluşum böyle ama kulüple olan bağlantım zaten taraftar olarak 20 seneye yakındır sürüyordu. Ancak hukukçu kimliğimle 3 Temmuz süreciyle başladı denilebilir.

2.Sporun pek çok alanında bir cinsiyet eşitsizliği var pek çok alanda gördüğümüz gibi futbolda da görebiliyoruz sizin bu konuya bakış açınız nedir? Nasıl değerlendiriyorsunuz ve çözümü için neler yapılmalıdır?

Çözümü tek parça halinde sporda cinsiyet eşitsizliği şeklinde değil de genel olarak kadının yönetimsel anlamda katılımı noktasında ülkede hatta dünyada böyle bir eşitsizlik var. Sporda özellikle de futbolda erkek egemen bir durum söz konusu diyebiliriz. Benim bu-

radaki şansım veya şanssızlığım da diyebiliriz, erkek egemen bir ortamda hiçbir kadın var olmamış veya var olmaya çalışmamış, yahut çalışmışsa da başaramamış. Sonuçta siz bu noktada hukukçu kimliğinizle ilgilenmeye başladığımızda çok büyük farkındalık yaratıyorsunuz, yönetimde 21 kişi olmasına rağmen tek kadın olduğum için ister istemez insanlarda farklı algılanıyor, bir açıklama ihtiyacı hissediyorsunuz. Özellikle futbolda erkekler evet sahada 11 erkek 11 erkeğe karşı oynuyor 4 tane hakem erkek yedek kulübelerde de var evet ama sonuçta bunun bir rekabet ve spor olduğunu unutarak bu sporun tamamını erkeklere özgülenmişler sanki. Taraftar da erkek olmak zorunda, futbol yorumu yapıyorsan erkek olmalısın, örneğin en nefret ettiğim soru sen ofsaydı biliyor musun? Sen biliyorsan ben neden bilmeyim? Sonuçta biz atomu parçalamıyoruz ki ofsayt nedir yani bilmeyecek nesi var ofsaydın ben her şeyi bileceğim de ofsaydı mı bilmeyeceğim?

Bu erkeklerin bir korku alanı, buraya kadınlar giremez diye yarattıkları, ama bu son yıllarda inanılmaz bir şekilde kırılmaya başladı, hele şimdi kadın futbol takımları başladı hatta kulüplerde kadın yöneticiler görev almaya başladılar, hatta çok sevdiğim Başkan Berna Hanım. Öyle bir baktılar ki başaramaz dediler ama hiç de fena değiller. Ben Kulüpler Birliği'nde de görev aldım yönetici iken Trabzonspor'da oradaki bir takım çalışma gruplarına katıldım, bakıyorsunuz kulüpler adına çalışan gerek profesyonel gerek yönetim tarafından görevlendirilen birçok kadın var. Aslında hiç azımsanacak bir rakam değil ama bir araya gelip bir güç gösterisi yapmıyorlar erkekler gibi, sadece böyle yavaş yavaş kurbağayı ısıtarak aşağıdan geliyoruz ve bu algıyı yıkmaya başladık. Kadın dediğin voleybol oynar futbol ise erkek oyunudur algısı artık yavaş yavaş kırılıyor. Bizim daha çok kadını arkamızdan sürüklememiz gerekiyor. Erkekler bunu yapmadı ve yapmayacaklar ama kadın kadını gördükçe erkek kadının başardığını gördükçe bunu kabullendikçe daha fazla alan açılacak kadınlara. Bir değil iki kadın yönetici olacak artık televizyonda bir kadın yorumcu garip karşılanmayacak ve normalleştirilecekler normalleştikçe de zaten bu eşitlik kendiliğinden sağlanacak

3.Sporun içinde cinsiyet ayrımcılığı gördüğümüz kadar ırkçılık da görüyoruz ülkemizde bunun için bazı değişiklikler yapıyor bazı kararlar alınıyor ama sizce bu kararlar yeterli midir, bu sorunu kesin olarak çözmek için nasıl kararlar alınmalıdır?

İrkçılık benim bu hayatta anlayamadığım tek şey. Bu durumu bir insan olarak benim havsalam almıyor. Bir insanı ten renginden dolayı nasıl aşağı görürsün? Spor maalesef bu duruma çok güzel bir tezahür alanı oluşturuyor. Çünkü sporda bir rekabet var. Şimdi adam zaten beyaz tenli olduğu için bir üstünlüğü olduğunu hissediyor. Üstün olduğunu hissettiği yerde sen sahaya çıkıp onunla yarışyorsun. İşte koşu pistinde yarışyorsun, buz pateni pistinde yarışyorsun, futbol sahasında yarışyorsun ve o rekabeti görürken içindeki o inanmadığın, benim asla düşünemediğim duyguyu dışarı vuruyor. Hani sen benimle nasıl aynı yerde oynayabilirsin veya beni nasıl yenebilirsin? Bu adamların buna yeteneği var zaten diyorum, bunun nasıl olduğunu aklım almamakla birlikte orada o iğrenç duygunun spordaki rekabetle karışıp, korkunç bir tezahür oluyor. O yüzden bunu sporda daha çok görüyoruz. Aslında dünyada her yerde her alanda var. Yani bu duyguyu hisseden adam, restorana gittiğinde de hissediyor, otobüse bindiğinde hissediyor, çocuğunu okula yazdırırken de hissediyor ama spor alanında o rekabetle birlikte bu böyle daha iğrenç bir şekilde tezahür ediyor. Bizim o yüzden gözümüze batıyor. Benim hiç anlam veremediğim bir şey bu, bu tamamen insanların beyinlerinin değişmesinde. Bu da nereden geçiyor, eğitimden geçiyor. Bunun başka, sporla yapabileceğiniz bir şeyi yok. Ben şimdi bir koşu pistine baktığım zaman, bu adam kazanmasın, öbürü kazansın ya da bu gol atmasın, öbürü gol atsın, diye adamın ten rengine veya kadının ten rengine bakıp bir duyguya kapılmıyorum. İşte o duygu ya kapılan insanların tedavi edilmesinden geçiyor. Bunun sporla alakası yok.

4.Ülkemizde spor ve özellikle de futbol denilince herkesin ilk merak ettiği konulardan biri de transfer yasakları. Transfer yasağı nedir ve kulüplere neden uygulanır, kulüpler bu sorunu nasıl çözebilirler?

Futbol figürlerinin birbirlerine karşı olan alacaklarını garanti altına almak için uluslararası kurullarla getirilmiş bir düzenleme, kaide diyelim. Ama tabii bu

kulüplerin, özellikle Türkiye'deki kulüplerin maddi olarak içinde buldukları durum nedeniyle çok fazla, çok sık karşılaştıkları bir durum. Bu taraftarı üzüyor mu evet üzüyor ama aslında taraftarın daha çok üzülmeye gereken kısım kulüplerin maddi durumu. Fakat genelde taraftarlar kulüplerin maddi durumunu değil de parası yoksa başkan olmasın vesaire diye altını düşünmeden, aslında kendi şirketi veya kendi ticareti olsa yapmayacağı birçok adımı, yöneticilerine yaptırtmak için baskı kurabiliyorlar. Yönetici veya başkan da ne pahası olursa olsun kulübe başarı sağlayıp, o başarıyla, başarılı bir başkan imajı, başarılı bir yönetim imajı çizmek istiyor. Şimdi, o bir önceki soruda ırkçılık sorusunda bahsettiğimiz gibi burada ki mesele zihniyetleri değiştirebilmek. Kulübün çalıştırdığı oyuncusuna çalıştırdığı teknik hocasına, hiçbir şekilde borcu olmadan devam edip ondan sonra başarıyı yakalamasının gerçek bir başarı olduğunu öğretmemiz lazım beyinlerimize. Yani ben sezonda üç tane hoca değiştirmişim, her bir hocaya milyon euro borçlanmışım ya da tazminat ödemek zorunda kalmışım, öbür taraftan kasam, bütçem açık veriyor ama ben sezon sonunda şampiyon olmuşum veya ikinci olmuşum, başarılı olmuşum, şimdi bunun bir kıymeti olmadığını yavaş yavaş anlıyoruz ama bunun bir yolu var, bizim için kıymetli olan bu işi başarıyorsan bile doğru yoldan giderek başarmak yani kulübüne zarar vermeden başarmak, yoksa arkandan bir borç dağı bırakıp bir kupayı müzene getirmenin aslında hiçbir değeri yok. Bu durum uyuşturucu gibidir. Uyuşturucu aslında senin vücuduna zarar veriyordur, aslında seni ölüme götürüyordur ama sana verdiği o anlık keyif nedeniyle onun için devamlı para ödüyorsun, devamlı satın alıyorsun, ondan kaçamıyorsun, bu bunun gibi bir şey işte.

5.Son zamanlarda tahkim ve spor hukuku oldukça iç içe geçti diyebiliriz bu durumun spor hukukuna etkileri nelerdir? Spor hukukuna tahkim nasıl uygulanmıştır genel olarak sizin bu konudaki görüşleriniz nelerdir?

Türkiye'de federasyon talimatlarıyla belirlenen ve Haziran ayındaki genel kurulla yenilenen bir tahkim talimatımız var, daha öncesinde Federasyon Yönetim Kurulu tarafından atanan üyelerden oluşan bir tahkim heyeti vardı. Fakat bu yapının Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin ve UEFA, FIFA gibi kurumların belirli dönemlerde farklı zamanlarda verdiği kararlarla,

görüşlerle adaleti sağlamadığı ve spor hukukuna uygun yapılandırma olmadığını bize birçok kez bildirdi. AİHM'in Trabzonspor'un eski oyuncusu Ömer Rıza kararında da belirttiği gibi, atanan ve bağımsızlık yemini etmemiş bir tahkimin verdiği kararın bağımsız olamayacağını ve bu durumun düzeltilmesi gerektiğini belirtti. Bunun üzerine zaten Haziran ayında bahsettiğim bu yeni değişiklik yapıldı. Buna göre artık belirli kriterleri yerine getiren hukukçular, hukuk komisyonuna adaylıklarını sunabilecekler, burada bu adaylıklar değerlendirildikten sonra federasyonun genel kurulu yapılacak seçimde en fazla oy alandan başlayarak, tahkim bu şekilde belirlenecek. Daha uygulanmadı ama ben kendi adıma bu talimatın yazılmasında bizzat çok büyük emeğim var, onu rahatlıkla söyleyebilirim.

6.Yenilenen tahkim talimatının ortaya çıkış sürecinden ve bu süreçteki çalışmalarınızdan bahsetmek ister misiniz?

Federasyon haziran ayındaki genel kurulunda kulüplere ve üyelere baskın bir davet yaptı ve tahkim ve PFDK'yı değiştireceğini söyledi ve nasıl yapacağına ilişkin bir talimat önerisi yolladı ve gündeme ekledi. Ancak bu talimatı incelediğimizde aslında pek bir değişiklik göremedik, yine sadece kamuoyu vicdanını rahatlatmak için yapılan bir çalışmaydı. Biz bu talimata göre hızlıca kendi düşüncelerimizi yansıtan bir çalışma yapmamız gerektiğini düşündük, yaz ayıydı nasıl yazabiliriz diye düşünüyorduk zaten kulüpler ile çalışmalarımız vardı düşüncelerimiz belliydi. Sürecin çok hızlı gelişmesinden ötürü inisiyatif almam gerekti ve öneri metnini ben hazırladım, sonra bu önerileri kulüpler birliğine sunduk ve diğer kulüpler de kabul edince genel kurula gitti. Ben genel kurul üyesi değildim ancak federasyon yetkilileri kulüpler ile genel kuruldan bir gün önce konuştular, talimatımızı incelediler, birkaç noktada değişiklik yapıldı ve ertesi gün talimatların hepsi genel kurulda kabul edildi. O yüzden alanda çok fazla emeğimin olduğunu söyleyebilirim ve çorbada bir tuzumun olması benim için çok önemli hayatımda en etkilendiğim durumlardan biriydi.

7.AİHM'in Türkiye'ye yönelik tutumuyla alakalı siz bu konuda ne düşünüyorsunuz?

Genel olarak anlattığım konularla alakalı spor yar-

gılamasının bağımsız olmadığı, komisyonun ücretlerinin federasyon tarafından ödenmesi, bir bağımsızlık yemini edilmediği ve birtakım kriterlerin ön görülemediği, bunlarla ilgili bir dokümanın olmadığı ve birtakım düzenlemelerin yazılmamış olmaması AİHM'in Türkiye'ye dayattığı meselelerdi. Bu yüzden kulüpler bu alanlarda çalışmalar yaptı ve dediğim gibi bizim de pek çok kulüpten insanlar bir arada bir çalışma grubumuz vardı. Ben biraz direkt bu alana girdim ama hep birlikte bu alanda özverili çalışmalar yapıyoruz.

8.Sizi bir hukukçu ya da yönetici olarak en çok şaşırtan anlar nelerdi?

Bir kulüp yurtdışına çıktığı zaman sanki ülkeden bir parçayı alıp oraya götürüyor. Bizim Avrupa'da Molde ile maçımız vardı gittiğimizde bizi Oslo büyükelçisi karşıladı 2 gün yanımızdan ayrılmadı hala da kendisiyle görüşürüz. Oraya gittiğimizde sanki Türkiye'den bir parça götürmüş gibiydik, sporun birleştirici gücü beni çok etkilemişti. Pandemi nedeniyle Türkiye'ye gidemeyen pek çok ülkeden pek çok kişi, takımı görmek için yanımıza geldi. Özellikle pandemi döneminde insanlar vatanını görmüş gibi hissediyordu. Bu beni çok etkilemişti.

9.Spor hukuku son zamanlarda özellikle genç hukukçuların çok fazla ilgisini kazandı. Sizin spor hukukuna ilgi duyan meslektaşlarımıza önerileniz neler olur, bu alanda kendilerini nasıl geliştirmeleri gerekir?

Özellikle çok iyi bir özel hukukçu olmak lazım. Yani o hukuk nosyonuna sahip olmak lazım. Ama benim için hiçbir zaman, hiçbir avukat hayatın sonuna kadar o nosyona ulaşmamıştır. Çünkü bitmez tükenmez bir derya. Her gün yeni bir şey öğreniyoruz. Yani ben kendim kulüple ilgili bir şey yaparken bile çok güvendiğim, bilgisine çok saygı duyduğum birkaç avukat arkadaşşıma sormadan hiçbir şey yazmadığım, karar vermediğim zamanlar oldu. Onların da bakış açısını öğrenmek isterdim. O hukuk nosyonunu edinmek lazım. Tabi Avrupa'da da Spor Hukuku deyince sadece futbol değil olimpiyat sporları gibi birçok dalı, özellikle CAS kararlarını, bu konu ile ilgili verilen kararları, yayınlanan makaleleri çok sıkı takip etmek lazım. Ben tam istediğim gibi edebiliyor muyum? Ben de edemiyorum ama bu yolda yoğrulmak isteyen bir

insanın mutlaka Türkiye’deki mevcut kararları, Avrupa’da verilen kararları, çıkan yayınları çok sıkı takip etmeleri gerekir. Çünkü bunun gerçekten bir okulu yok. Spor hukuku öyle bir şey ki hiçbir olay birbiri ile aynı değil. Sonuçta bir spor olayı üzerine konuşuyorsunuz. Mümkün mü yani herkesin aynı şekilde yüz metreyi koşması ya da aynı kırmızı kart cezasını görmesi, aynı şartlarda aynı faulu yapması. O yüzden çok değişik ve çok zevkli bir alan. İyi bir spor hukukçusu nasıl olunur? Bilmiyorum, ben kendimi çok iyi bir spor hukukçusu olarak görmediğim için cevap veremeyeceğim ama bence iyi bir spor hukukçusu gerçekten bunları sıkı sıkıya takip eden, kendi bilgi alanında önceki olaylar ve verilen kararlar anlamında besleyen bir hukukçu olmalı. Her şeyden önce doğru bir hukuk nosyonu olmalı diye düşünüyorum. Temelinin ve bakış açısının sağlam olması gerekiyor. Avrupa da bu iş çok zevkli bir şey. Biz futbolu hayatımızın içine koyduğumuz için benim tanıdığım spor hukuku ile ilgilenen çoğu kişi futbolu çok iyi bir şekilde sever. O yüzden bir kulüp aidiyeti var. O nosyon ile girmiş bu işin içine. Hobisini işe dökmüş. Hani kaç kişi bu işte para kazanıyor dersiniz inan bilmiyorum. Tabi bir de yönetici olarak bu kulüpte hukukçu kimliğinizle bulunmanız durumunda spor hukukunun ne olduğunu bilirsiniz ama asıl olan kulüpte dönen işleri bilmeniz önemli. Biliyorsunuz kulüplerin çoğu artık Arap şirketi, hatta borsaya açık anonim şirket. Yani bu işi kulüp anlamında anlamaya çalışırsanız çok iyi şirketler hukuku, iş hukuku bilginiz olması lazım. Bu ülkede kulüp dediğiniz de kocaman bir şirketten bahsediyoruz.

10. Bildiğiniz üzere yeni bir spor yasası geliyor. Neler bekliyor bizi bu değişiklikte?

Özellikle yönetici sorumluluğu. Biraz önce anlattığım ekonomik gidişatların döndürülebilir olmayan hale gelmesi nedeniyle çok büyük bir borç yükü altında olmaları nedeniyle yöneticilerin artık ekonomik anlamda sorumluluk altına girmesi düzenleniyor. Toplantı nisaplarından tüm kulüplerde yaşanan sıkıntılara kadar her şeyi düzenlemeye çalışsan ama bir yandan da bu her şeyi düzenlerken bazı şeylerin çakıştıran, bizim eleştirilerimizden biri de buydu. Yani amatör bir hentbol kulübü ile siz Galatasaray Spor Kulübünü aynı kurallarla yönetemezsiniz. Çok gereksiz noktaları vardı. Şu an gündemde arka sıralara düştü ama spor yasasını bekliyoruz. Sonuçta böyle bir yasanın çıkma

iradesi de çok güzel bir şey. Meclis gündeminde bunları takip etmenin de faydalı olacağını düşünüyorum.

**Eda Lermi
ZORER**

*Avukat
Trabzonspor Yönetim
Kurulu Eski Üyesi*

HAKSIZLIK YANILGISI VE KANUNU BİLMEMEK MAZERET SAYILMAZ KURALI - PROF. DR. AYŞE NUHOĞLU İLE RÖPORTAJ

1)Türk Ceza Kanunu'nda "Kanunu bilmemek mazeret sayılmaz" kuralı ve "haksızlık yanılığı" kuralı arasında somut olayda değişkenlik gösteren bir fark mevcuttur. Bu farkın çıkış noktası nedir ve bu fark ne açıdan değerlendirilmelidir? Hangi şartlarda bu kuralların uygulanabilirliği tartışılmalıdır?

Haksızlık yanılığı aslında Alman Ceza Kanunu'nun 17. maddesinde düzenlenmiş ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nda (TCK 30/son) düzenlenirken de büyük oranda bu hüküm-den yararlanılmıştır. Haksızlık yanılığına ilişkin hüküm uygulanmasına bakıldığında, Alman uygulamasında da nadiren uygulanan bir hüküm olduğu görülecektir. Örneğin er-

kek çocukların sünnetinin, aslında kasten yaralama suçunu oluşturduğu, ancak haksızlık yanılığı nedeniyle failerin cezalandırılmayacağı Almanya Köln Eyalet Mahkemesi 07.05.2012 tarihli kararı ile belirtilmiştir. Bu karardan sonra Alman Medeni Kanunu'na 1631 d maddesi eklenerek, erkek çocuk sünneti yasal düzenlemeye kavuşarak tartışmalar sona erdirilmiştir.

Alman içtihatlarında haksızlık yanılığı, "failin gerçekleştirdiği fiilin cezalandırılabilir bir fiil olduğunu, suç olduğunu bilmesi şart değildir. (Kanunu bilmemek mazeret sayılmaz.) Ancak bu fiilin hukuk düzenini ağır bir şekilde ihlal ettiğini bilinmesi gerekir. Şayet failde bu hukuka aykırılık bilinci bulunmama ise kusurlu bir hareket gerçekleştirdiği kabul edilemez. Fail fiilinin hukuk düzenince kabul edildiği, toplumsal kurallara aykırı olmadığı bilinci ile gerçekleştirmişse kusurlu hareket etmemiştir" şeklinde tanımlanmıştır.

2)Her vatandaş gibi mültecilerin de bulunduğu ülkede evlenme hakları vardır. Türk Medeni Kanunu'nda evlenme yaşı olağanüstü haller dışında 18 olarak belirlenmiştir. Bir mültecinin 18 yaşından küçük bir Türk vatandaşıyla ya da başka bir mülteciyle evlenmek istemesi durumu-munda suç unsurları oluşur mu?

Türk Medeni Kanunu hükümlerine uygun olmayarak gerçekleştirilen "evliliklerin!" haksızlık yanılığı nedeniyle cezasız kalması düşünülemez. Nitekim içtihatlar ve uygulamada da çocukla veya çocuklar arasında evlenmenin yasal olmayan merasimlerini, örneğin düğün, nikah vs. yaparak çocukların evlendirilmesi halinin TCK'nın 103/2 veya 104. maddelerinde düzenlenen suçları oluşturacağı kabul edilmektedir.

Mağdurun yaşı konusunda hataya düşüldüğü savunmasının ise haksızlık yanılığı ile ilgili olmayıp suçun unsurlarında hata (TCK 30/1) bağlamında değerlendirilmelidir.

3)Türk Ceza Kanunu'nun 4. Maddesinin 1. Fıkrası "Türk Ceza Kanunu'nu bilmemek mazeret sayılmaz" hükmünde olmasına karşın 2. Fıkrası "Sakınamayacağı bir hata nedeniyle kanunu bilmediği için meşru sanarak bir suç işleyen kimse cezaen sorumlu olmaz." hükmündedir. Türkiye de yaşayan Hollandalı turist üzerinde uyuşturucu madde bulundurma suçunun unsurlarının oluşması için yeterli midir? Bu olayda kanunun hangi hükümleri uygulanmalıdır?

Türkiye'de yaşayan yabancılar konusunda ise, bilindiği üzere Türkiye'de işlenen suçlarda Türk kanunları uygulanır (TCK 8/1). İstisnai hallerde yurt dışında işlenen suçlar hakkında da Türk kanunları uygulanabilir, bu haller Türk Ceza Kanunu'nun 10, 11, 12 ve 13. maddelerinde belirtilmiştir. Türkiye'de yaşayan yabancı uyrukluların uyuşturucu madde bulundurmasına ilişkin suçları da Türk Ceza Kanunu kapsamında değerlendirilmesi gerekir.

4)Failin, 15 yaşından büyük ancak reşit olmayan mağdurla karşılıklı rızaya dayalı birlikteliği cinsel istismar suçunun unsurlarının oluşmasında yeterli midir? Failin, mağdurun görünüşü sebebiyle yaşı konusunda yanlışlığa düşmesi “haksızlık yanılması” olarak değerlendirilebilir mi? Bu durum cezayı kaldıran haller arasında sayılabilir mi?

Örneğin fail 16 yaşındaki bir çocukla rızasıyla ilişkiye girmişse, 16 yaşındaki çocuk şikayetçi olduğunda fail TCK 104/1. fıkra uyarınca yargılanacak ve cezalandırılacaktır. Fakat fail gerçekten mağdurun yaşı konusunda hataya düşmüşse, örneğin mağdur 16 yaşın olmasına rağmen 19 yaşında olduğunu söylemiş, bu yalanını destekleyen bir takım somut olgular belirtmişse, örneğin üniversitede okuyorum gibi” bu kez fail yanlışlıktan yararlanacak ve cezalandırılmayacaktır. Yargıtay failin yaş konusunda gerçekten hataya düşüp düşmediğini somut olayın özelliklerine göre değerlendirmektedir. Örneğin fail 16 yaşındaki amcasının kızı ile rızaen ilişkiye girmiş ve mağdurun yaşı konusunda yanlışlığını 18 yaşından büyük olarak kendini tanıttığı savunmasında bulunmuştur. Bu olayda Yargıtay mağdurun amcasının kızı olması sebebiyle yaş konusunda yanlışlama iddiasının samimi olmadığını belirterek mahkûmiyet kararı kurmuştur.

HAYVANLARI KORUMA YASASI DEĞİŞİKLİĞİ İLE NELER OLDU?

Türk Ceza Yasamızın ve ceza yasalarıyla ilgili mevzuatın temel bakış açılarından en önemlisi insan dışındaki her şeye “mal” ya da “eşya” olarak bakmasında yatar. Oysa, insan merkezli bu bakış özellikle gelişen değişen bambaşka bir dünyada terkedilmektedir. Biz ülke ve toplum olarak her ne kadar da bu gelişmeleri kabul etmesek de her zamanki gibi bu gelişmelere karşı her zamanki gibi direnssek de , dünyada son 40 yılda çevre ve hayvan hakları ile ilgili STK sayıları artmakta , dinden dilden milliyetten ari bambaşka topluluklar işbirliği yapmakta, kendi ülke politikalarını eleştirmekte, bambaşka bir dünyadan seslenmekte, üniversitelerde özel bölümler açılmakta, bu konuda uzmanlar kilit makamlara gelmekte, basın bu konuyu klasik bakışların dışında işlemekte , yeni gelen kuşak eskilere nazaran çevre ve hayvan haklarına daha fazla hassasiyet göstermektedir. İklim değişikliği başta olmak üzere çevreye, hayvanlara, doğaya karşı eskiyen politik görüşler sloganlar bu konuda çalışma yapanları küçümseyen tavırlar söylemler ya da bu işlerle uğraşanları marjinal grup hatta teröristler olarak yaftalamak ancak zekâ seviyesi son derece kıt kesim tarafından değer bulmaktadır.

Bizim hukuk sistemimizde bilindiği üzere “insan” dışında olan her şey eşya kabul edilmektedir. Bu nedenle de mal varlığının konusunu oluştururlar. Başka bir anlatımla, ekonomik değeri olan tüm her şey insana hizmet eden, insanın sahip olabileceği malvarlıklarıdır. Bunları edinmek, yani üzerinde mülkiyet hakkı ve zilyetlik kurmak hukuken mümkündür. Dolayısıyla, etrafımızda her gün onlarcasını gördüğümüz ağaçlar da hayvanlar da (hatta kamuya ait dereler de göller de) mal sayılırlar, zarar görmeleri halinde, sahiplerinin uğramış olduğu ekonomik kayıp nedeniyle “mal varlığı aleyhine işlenen suçlara” konu olmaktadır.

2004 Yılında yürürlüğe giren Hayvanları Koruma Yasası'nın hiçbir ihtiyaca derman olmayacağı daha o yıllardan beri bu satırın yazarı tarafından söylenmesine rağmen, 17 yıl sonra bu ihtiyaç ancak görülmüş ve 2021 Temmuz ayında hayvanları koruma kanununda değişikliği yapılmıştır. Fakat onca mücadeleden sonra bile dağ fare doğurmuş yine beklentileri karşılamayan birçok kimsenin ağzına bir küçücük bal vermek

çapında ufak tefek birçok istisnası da olan değişiklikler resmî gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. En büyük sorun bizlerin istediği temel ihtiyaçlara yönelik bu istemlerin uygulanması halinde oluşabilecek kaostan doğabilecek korku olduğundan, meclisten geçen değişiklik aklı başında kimseyi tatmin etmemiştir. Örneğin adı hayvanları koruma kanunu olmasına rağmen, ne evcil hayvan dükkanlarından satış engellenmiş, ne hayvanlara kötü muamele eden insanlara ciddi ceza yaptırımını gelmiş ne avcılık yasaklanmış ne de savcılara resen soruşturma yetkisi verilebilmiş, sahipsiz hayvanlara kötü muamelede işi zaten başından aşkın tarım il müdürlüklerine suç duyurusunda bulunma tekeli verilmiştir. Ölüm gösterilip sıtmaya razı olma durumu gerçekleşince de hayvanları koruma kanunda kimse daha yeni bir değişiklik isteme cesaretinde de bulunamamaktadır.

Örneğin Yasa kabahatler kanunu kapsamından çıkmasına rağmen hayvanlara işkence yapanlara ya da hayvanlarla cinsel ilişkide bulunanlara 6 aydan 4 yıla kadar hapis cezası gelmiş fakat yatarı olmayan tutuklama ile caydırıcılığı olmayan kâğıt üstü cezalar devreye girmiştir. Vatandaşa da sanki failin dört yıl tutuklu demir kafes ardında kalacağına dair intiba oluşmuştur. Söz konusu ceza sabıkaya işlense de CMK gereği adli para cezasına çevrilecektir. Ya da büyük olasılıkla en aşağı sınırdan cezalar verilecektir.

Hayvanın öldürülmesi fiilinin işkence suretiyle gerçekleşmesi halinde verilecek ceza yarı oranında artırılacak, fakat tutuklamaya dönüşen hapis cezası olmadığını, hapis cezası 3 yıl üstünde olmadığı sürece

etkisi olmayacağı ancak hukukçular tarafından bilinmektedir.

Daha vahimi ilk defa suç işleyen kişi 6 ay hapis cezası alınca adli para cezasına çevrilecek. Eğer ki beş yıl içinde tekrar hayvana karşı suç işlerse o zaman yatarı olan tutuklamaya çevrilecek. Yani ilk suçu işlediği zaman (adli para cezası nedeniyle) örtülü af olacak. Beş yıl içinde söz konusu kişiyi tekrar yakalamak zaten son derece zor. Hatta fail bu suç, beş yıl içinde değil de altıncı yıl da işlemiş olsa ilk beş yıllık süreç geçmiş olduğundan, yeniden 6 ay hapis cezası (idari para cezası) da alabilecek. Suçta tekerrür hükümleri işlemeyeceği yasayı çıkarana tarafından da başından beri bilinmektedir. Dolayısıyla hukukçu olmayanlara karşı biraz da kelime ve usul hukuku oyunlarından hayvan dostlarımız da zarar görecektir. Çünkü bu şekilde yaptırım bizler tarafından hiçbir zaman murat edilmemiştir.

Bir diğer önemli istemimiz özellikle sahipsiz hayvanlara kötü muamele durumunda savcılıklara re'sen kovuşturma yetkisi gelmemiştir. Yani sahipsiz bir hayvana karşı kötü muamele yapıldığı zaman şikayete bağlı olmaksızın savcılık kendiliğinden bu fiili kovuşturma konusu yapılabilecekken, durum il tarım müdürlüklerindeki memurun takdirine bırakılmıştır. İşi başından aşkın ve zaten görevinden yılmış bir memurun bir hayvan hakkı savunucusu gibi dilekçe yazmasını bu davayı takip etmesini kimse beklememelidir. Bu dolaylı olarak adliye mekanizmasına gelecek yükü eritmek için yapılan taktik olduğunu herkes bilmektedir.

Çok acıdır. Çok istediğimiz doğa ihtisas mahkemesi kurulmaması bile bu konuda karar veren bakanlığın taslağı hazırlayan uzmanların ne kadar konuya uzak ve duyarsız olduğunu göstermektedir. Uzmanlaşmış mahkeme kurulmadığı için çoğu zaman ağacın derenin doğanın hayvanın hakkını savunabilecek anlatabilecek konuya hâkim hatta bu konuda son derece hassas hukukçular standart bakış vizyonun ötesine geçmediği için emsal kararlar çıkamayacak içtihatlar oluşmayacak hayvan ve doğa hakları orada burada kağıt üzerinde kalması istenmiştir. Çünkü bu gibi hareketlerin olası devlete karşı bir eyleme de dönüşmesi istenmemesi ruhu ve korkusu hakimdir.

Kedi ve köpek dışındaki hayvanlar her zaman maldan da öte mal olarak kabul görmesi de çok düşündürü-

cüdür. Hayvanlı sirkelere yasak gelmiş fakat mevcut hapisane pozisyonundaki yunus parklarındaki hayvanların bu tutsaklıktan kurtulması için tek bir adım yoktur. Turizm şirketlerinin elinde oyuncak olan bu hayvancıkların yenilerinin açılmaması için yasa çıkmıştır fakat mevcut hayvan hapisanelerine dokunulmayacaktır.

Petshoplarda (ve ruhsatsız üretim çiftliklerinde) evcil hayvan satışı güya yasaklandı fakat bir yıl gibi mevcutların satılarak tüketilmesi (!) için süre verildi. Üstelik bu dükkanlar katalog, broşür, afiş hatta internet üzerinden satışa yine devam edecekler. Asıl sıkıntı dükkanların içindeki o küçük kafeslerde değil üretim aşamasında yaşandığını kabul etmeyen yasa koyucu duruma ikna olmadı. Bu sektörde de aynen turizmciler ve avcılık lobisinde olduğu gibi petshoplarda hayvan satışından prim kazanan kişilerin baskısı altında bu büyük istisnai getirmiştir.

Görüldüğü üzere HAYTAP'ın yıllardır kullandığı **"HAYVANLAR MAL DEĞİLDİR CANDIR!"** söylemi her ne kadar yasa koyucu siyasi partiler tarafından kullanılmışsa da şuraya kadar anlattıklarımızda bile hayvanın bizzat malın kendisi olduğu insan merkezli dünyada onların hakkı olmadığını büyük istisnai maddelerle kabul etmiş oluyoruz.

Hayvanlar ve Doğa Üzerinde Mülkiyet Hakkı Sınırsız Mıdır?

Mülkiyet hakkı, taşınır (menkul) ya da taşınmaz (gayrimenkul) bir eşya üzerinde hak sahibine kullanma (usus), yararlanma (fructus) ve tasarruf (abusus) yetkisi veren, hukuk düzeninin sınırları içinde kullanılabilen mutlak ve aynı bir haktır. Malik olan kimse mülkiyet hakkını herkese karşı iddia edebilir, savunabilir. Fakat aynı zamanda malik olduğu içinde neredeyse sınırsız olarak bu eşyası üzerinde dilediği yetkisini kullanabilir.

Gelgelelim mal olarak kabul ettiğimiz “eşya” nedir? Yani bir araba, bir masa, bir buzdolabı eşya olarak kabul edilir. Fakat bir at ya da bir köpek de eşya mıdır? Hukuken bugüne kadar pek tartışılmak istenmeyen konu da zaten budur. Yani malik olma hakkı size istediğiniz gibi örneğin masanın bacağını kesme, onu istediğiniz gibi boyama hakkı verirken acaba siz maliksiniz diye bir hayvan üzerinde sonuna kadar kullanabilme hakkınız var mıdır? Hayvanlar ve ağaçlar bir mal olarak kabul edilirse bu soruya maalesef evet diye yanıt vermek gerekir. Çünkü malik “mülkiyet hakkı bana üç temel hakkı da veriyor” dediği zaman ona karşı belki sadece ikincil derece uygulama yeteneği olan hayvanları koruma yasasının da etkisi olmayacağı hepimiz tahmin edebiliriz.

Yüz yıllardan beri hayvanlara eşya olarak bakılma anlayışı birçok ülkenin medeni kanunu da bu şekilde düzenlemeye teşvik etmiş, hatta hukuk fakültelerinde dersler işlenirken de hayvanların bir eşya olarak örneklendirilmesinde bir sakınca görmemiştir.

Mülkiyet hakkı iki önemli yerlerde sınırlandırılır. Birisi mülkiyet hakkının toplum yararına aykırı olmaması diğeri de mülkiyet hakkının kötüye kullanılmamasıdır. Bir diğer deyişle hissedebilen varlıklar olarak kabul ettiğimiz hayvanlar üzerinde dilediğinde onları sömürebilme yetkisi ise nedense hele bizim yasalımızda açık ve net şekilde sınırlandırılmamıştır. Vicdanen belki şu kadarını söyleyebiliriz, evet bir kişi bir sandalyesinin ayağını kesebilir fakat sahip olduğu ineğin ayağını aynı hakka sahip diye kesemesi gerekir. Fakat biz hayvan dostlarımıza da eşya muamelesi yapıp onların bir sandalye ya da bir arabadan farklı olarak hissedebilen, duyguları olan varlıklar olduğu istisnasını getirmedığımız sürece, usus, fructus, abusus dediğimiz üç temel hakkın da malik olarak sonuna kadar kullanılmasında engel yoktur. Dileyen dilediğini aynı hak ayrıcalığına sahip olduğu için kendi eşeğinin gözünü de oyabilecek bir köpeğin kuyruğunu da daha güzel olsun diye kesebilecek, bir

ineği de sonuna kadar sömürebilecektir.

Nedense Anayasanın 35/ son fıkrasına mülkiyet hakkına getirilen mülkiyeti sınırlamaya yönelik düzenleme “Mülkiyet hakkının toplum yararın aykırı olamaz “şeklinde olsa da bu maddeye doğayı ve hayvanları da katmak gerektiği kimsenin aklına gelmez, bu yönde bir yasa teklifi sunmaz, kamuoyu oluşturmaz. 2021 büyük Akdeniz Yangınlarında bile devletin hayvanlara karşı ne kadar etkisiz ve sıradan kaldığını görürken başta HAYTAP olmak üzere birçok doğasever, hayvan hakkı savunucusu bu boşluğu doldurdu. Böyle durumlar için gönüllüyü yanına alıp açığının kapatılması için teşekkür etmesi gereken devlet maalesef kendi görevi eksik kalıyormuş bizlerin o bölgelere gittiğini vurgulayıcı açıklamalar yaptı. Kim doğanın yanında kim karşısında bari burada belli etmeseydiniz dedik hep.

Tekrar hayvanları koruma yasasının değiştirilmesi için farkındalık çalışmalarımız başta olmak üzere, hukuki mücadelemiz, toplumu aydınlatma rahatsız edici cümleleri kullanma hakkımızın HAYTAP Hayvan Hakları Federasyonu olarak yeniden ve yine başladığını söyleyebilirim.

Av. Ahmet
Kemal ŞENPOLAT

Haytap Hayvan Hakları
Federasyonu
Yönetim Kurulu Başkanı

TARİHİ ESER KAÇAKÇILIĞI SUÇU VE CEZASI

Tarihi Eser Kaçakçılığı dendiğinde birçok kişinin aklına Bizans altınları, ünlü ressamların tabloları, altın dolu küpler gibi konular gelmektedir. Oldukça merak uyandıran tarihi eser konusuyla ilgili hukuk sistemimizin düzenlediği tarihi eser kaçakçılığı suçunu ve bu suç için öngörülen cezaları birlikte inceleyelim.

Kültür ve tabiat varlıkları, 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'yla koruma altına alınmıştır. Kültür ve tabiat varlıklarının yurtdışına çıkarılması "kültür ve tarihi eser kaçakçılığı suçu" olarak kabul edilmiş olup 2863 sayılı Kanunun 67 vd maddeleriyle ceza yaptırımına bağlanmıştır.

Bir de bildirim de bulunmama hali vardır. Kültür ve tabiat varlıklarıyla ilgili olarak bildirim yükümlülüğüne mazereti olmaksızın ve bilerek aykırı hareket eden kişi, altı aydan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Bildirimi yapılmamış olan kültür ve tabiat varlığını satışı arz eden, satan, veren, satın alan, kabul eden kişi iki yıldan beş yıla kadar hapis ve beş bin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır. Ticareti yasak olmayan taşınır kültür varlıklarının izinsiz olarak ticaretini yapan kişi, altı aydan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

Tarihi eserlerin yurt dışına çıkarılması da cezalandırılmaktadır bu durumda Tarihi eserleri yurt dışına çıkaran kişi 5 yıldan 12 yıla kadar cezalandırılır. Görüleceği üzere kanun koyucu tarihi varlıkların yurtdışına götürülmesini çok ağır biçimde cezalandırmaktadır. Tarihi varlıkları izinsiz olarak kanuna aykırı yurtdışına çıkarmak hem ceza kanunumuzda yasaklanmış bir fiildir hem de bu fiil kültür varlığımıza zarar vermektedir.

Ülkemizde özellikle Orta Anadolu'da sıkça görülen bir başka durum ise izinsiz olarak define araştırmaktır. Özellikle Hitit uygarlığına ait eski kalıntıların izinsiz olarak araştırılması ne yazık ki sıklıkla karşılaşılan bir durumdur. İzinsiz olarak define araştıranlar, üç aydan iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Ancak, bu fiillerin yurt dışına kültür varlıklarını kaçırma amacıyla veya kültür varlıklarının korunmasında görevli kişiler tarafından işlenmesi hâlinde, verilecek ceza iki

katına kadar artırılır.

İzinsiz olarak define araştıran kişinin, hakkında kovuşturma başlayıncaya kadar, kendisini bu fiili işlemeye gerekli cihazları temin etmek suretiyle sevk eden kişilerin kimliklerini açıklaması ve yakalanmasını sağlaması hâlinde, mahkeme verilecek cezada indirim yapabileceği gibi, ceza verilmesine yer olmadığına da karar verebilir.

Kanunun açık hükmünden de anlaşılacağı gibi izinsiz kazı veya sondaj yapmak, define aramak, define eşyaları temin etmek suçtur. Bu suçlar işlendikten sonra pişman olunup bulunan objeler mahalli mülki amire teslim edilirse cezada önemli oranda indirim yapılır. Ayrıca define bulmak için gerekli cihazların kimlerden tedarik edildiği açıklanır ve işbirliği yapılırsa Mahkemenin takdirine göre ceza almama ihtimali de mevcuttur.

Görüldüğü üzere bildirim yükümlülüğü ihlali ile başlayan ve kültür ve tabiat varlıklarını yurtiçinde ve yurtdışında satmaya kadar giden bir ceza skalası bulunmaktadır. Bu skalayı gündelik hayatımıza yerleştirirsek karşımıza şöyle bir tablo çıkmaktadır;

Tarihsel değeri olan bölgeler civarında tarlanızda kuyu açarken bir heykel buldunuz. Pirinçten yapılmış bu heykel ilk görüşte değerli görünmese bile durum aslında böyle değildir. Materyali fark etmeksizin bulduğunuz rastladığınız her türlü tarihi obje kültür ve tabiat varlıkları kategorisine girmektedir. Bu sebeple, Devlete bildirim yükümlülüğünüz bulunmaktadır.

Bildirim yapmadığınız anda suç işlemiş olursunuz. Eğer satış işlemleri gerçekleştirmek için arayışlara başlarsanız alacağınız ceza katlanarak artar. Eğer yurtdışına bu objeleri çıkarmaya çalışırsanız ceza tekrar katlanarak artar. Bu yüzden böyle bir durumla karşılaşıldığında yapılması gereken şey 3 gün içinde en yakın müze müdürlüğüne veya köyde ise muhtara, diğer yerlerde ise mahalli mülki amire bildirmektir.

Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'na muhalefet suçundan 2020 yılı içerisinde Cumhuriyet Başsavcılıklarınca toplam 19.793 adet suç soruşturması açılmıştır. Bu suç soruşturmalarından 5.776 adedi (% 29,3) hakkında KYOK (kovuşturma açılmasına yer olmadığı) kararı verilmiş, 12.233 adedi (% 62) hakkında kamu davası açılmış, 1720 adedi (% 8,7) hakkında ise başka diğer kararlar verilmiştir.

Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'na muhalefet suçundan 2020 yılı içerisinde Ceza Mahkemelerince toplam 12.782 sanık hakkında ceza davası açılmıştır. Bu sanıklardan sadece biri tüzel kişi, geri kalanlar ise gerçek kişidir. Gerçek kişi sanıklardan 126 (erkek: 117, kadın: 9) kişi yabancı uyruklu, geri kalanı 12.656 kişi ise Türk vatandaşdır. Türk vatandaşlarından 12.558 kişi (erkek: 11.474, kadın: 1.084) 18 yaşın üzerinde, 81 kişi 15-18 yaş grubunda, 16 kişi ise 12-15 yaş grubunda yer almaktadır.

Eğer yasal olarak define araması yapılmak isteniyorsa kesinlikle bir avukat aracılığıyla gerekli izinler alınmalıdır. Eğer define bulursa bunlar devlete teslim edilir ve devlet teslim edilen tarihi eserlerin değerlerinin %50'sini size öder. Bu oran yüksek hapis cezaları göz önüne alındığında gayet tatmin edici bir orandır. Bu şekilde aramalar yaparak gelir elde eden çok sayıda insan vardır. Asıl olan ceza kanunu ihlal etmeden, herhangi bir ceza riski ile karşılaşmadan tarihi eserleri bulmak, bulunan tarihi eserleri ise ülkemizin tarihine ortaya çıkarılması için yetkili kurumlara vermektir. Tarihi eser ve antika konularında önemli olan husus, bu konularda uzmanlaşmış ve tecrübeli bir avukat veya hukuk bürosundan danışmanlık hizmeti almaktır.

Vahdet Talha
BİÇAK
Avukat
Bıçak Hukuk Bürosu

DİJİTAL ŞİDDET (SİBER ZORBALIK)

Giriş

Teknoloji her gün hayatımızda daha büyük öneme sahip olmaktadır. Teknolojinin yaygınlaşması ile siber şiddet vakıalarının da artmaya başladığı görülmektedir. Siber şiddet, cep telefonları, sosyal medya ve anlık mesajlaşma uygulamaları gibi bilişim ve iletişim teknolojileri kullanılarak gerçekleştirilmektedir.

Yüz yüze iletişimde nasıl ki fiziksel olarak güçlü kişi kendinden fiziksel olarak zayıf kişiye yönelik şiddet davranışlarında bulunuyorsa dijital ortamda da internet, bilgi teknolojileri kullanımı konusunda bilgi sahibi olan herkesin şiddet davranışlarına başvurabileceği belirtilmektedir (Özmen, 2018: 965). Dijital şiddet, insanların yaşamında pek çok olumsuzluğu beraberinde getirmektedir (Baker ve diğerleri, 2013). Psikolojik açıdan sıklıkla üzüntü, korku, utanç, çaresizlik, kendini değersiz hissetme, hayal kırıklığı, yoğun stres, kaygı, depresyon, travma sonrası stres bozukluğu, madde kullanımı ve suça yönelme gibi olumsuz sonuçlar doğurmaktadır (Beran ve Li, 2005; Cripps ve Stermac, 2018; Mitchell ve diğerleri, 2007; Patchin ve Hinduja, 2006).

Dijital Şiddet Araştırması 2021 [3] verilerine göre ise,

oTürkiye’de her beş kişiden biri dijital şiddete uğradığını söylüyor.

oDijital şiddete en çok gençler maruz kalıyor: 15-17 yaş arası her beş gençten biri, 18-32 yaş arası her üç gençten biri dijital şiddete uğradığını belirtiyor.

oKadınlar cinsiyetlerinden ve fiziksel görünümlerinden ötürü, erkekler siyasi görüşlerinden dolayı daha fazla dijital şiddete uğradıklarını dile getiriyorlar.

Dijital şiddet olgusu, toplumdaki ayrımcılıklardan ve eşitsiz güç ilişkilerinden bağımsız değildir. Öğretide cinsiyet, yaş, etnik köken, sınıf fark etmeksizin herkesin siber zorbalık mağduru olabileceği belirtilse de (ARICAK / SIYAHHAN / UZUNHASANOGLU / SARIBEYOGLU / CIPLAK / YILMAZ / MEMMEDOV, s. 254) ne var ki zorbalık belirli gruptan kişilere

karşı daha sık gerçekleştirilmektedir. Eşcinseller, engelliler, kadınlar ve azınlıklar buna örnek olarak gösterilebilir. (SABIA, Joseph J. / BASS, Brittany, “Do Anti-Bullying Laws Work? New Evidence on School Safety and Youth Violence”, Journal of Population Economics, Vol. 30, 2017, s. 474) Farklı kimlikleri nedeniyle ötekileştirilen kesimler ve kırılgan gruplar (kadınlar, LGBTİ+lar, çocuklar ve gençler, etnik veya dini azınlık grupları, yoksullar, göçmenler, engelliler vb.) daha fazla dijital şiddete maruz kalmaktadır.

Siber Şiddeti Kimler Uyguluyor?

Eski ya da şu anki eş, partner, komşu, iş/okul arkadaşı, bir yakın ya da bir yabancı olabilir. Failerin amacı, utandırmak, aşağılamak, korkutmak, tehdit etmek, susturmak veya linç saldırılarını ya da kötü niyetli yaklaşımları cesaretlendirmek şiddetin online ortamda gerçekleşmesi failin anonimlik, ulaşılabilirlik açısından da işini kolaylaştırıyor.

Hangi Eylemler Dijital Şiddeti Oluşturmaktadır?

Aşağıdaki eylemler dijital şiddet eylemlerine örnek gösterilebilir:

- Başkalarına yönelik şiddet ve nefret içerikli yazı, görüntü, video paylaşmak
- Başkalarını pornografiye maruz bırakmak ya da pornografik görüntü vermeye zorlamak

- Alay etmek, ad takmak, hakaret etmek, dedikodu çıkartmak, söylentiler yaymak
- Virüs içerikli elektronik posta göndermek
- Kişinin rızası olmadan özel bilgileri yaymak
- İstenmeyen ve rahatsız edici mesajlar yollamak
- Başkalarına yönelik web sayfaları tasarlamak,
- Kişilere kırıcı, incitici, aşağılayıcı, küfürlü ve hakaret içerikli mesajlar yazmak veya yollamak
- Gerçekliği olmayan bilgiler yayınlamak,
- Kişisel bilgileri izinsiz olarak dağıtmak, dalga geçmek gibi davranışlar
- Çevrimiçi Kavga Etme (Flaming): Sanal ortamda kaba ve öfkeli bir dille yapılan tartışmalar.
- Sanal ortamda kaba ve öfkeli bir dille yapılan Flaming de denilen çevrimiçi kavga etme
- İftira (Denigration): Birisini sanal ortamda karalama, bireyin arkadaşları arasındaki saygınlığına zarar vermek için sanal ortamda hakaret içeren söylentiler çıkarma.
- Baska Bir Kimliğe Bürünme (Impersonation): Bir bireyin şifresini kırarak hesabına girme ve diğer bireylere onun adına onu sıkıntıya sokacak, arkadaşları arasındaki saygınlığını kaybetmesine yol açacak ve kendini kötü hissetmesine yol açacak mesajlar gönderme.

•Baskasının Bilgilerini İnternet Ortamında İzinsiz Kullanma (Outing/Tricking): Bireye ait sırların veya bireyin utanmasına yol açacak bilgilerin sanal ortamda paylaşılması, kişisel resimlerin ve videoların yerel kablosuz bağlantılar (bluetooth) veya mesajlar aracılığıyla bir telefonda diğerine gönderilmesi, web sitelerine yüklenmesi veya herkesin girebileceği video yükleme sitelerinde paylaşılması.

•Happy Slapping: Fiziksel saldırıların cep telefonuna ya da diğer elektronik araçlara kaydedilmesi ve diğer insanlara gönderilmesi.

•Sanal dışlama (Exclusion): Bireyin sanal ortamda kasıtlı olarak dışlanması (örneğin arkadaşlık listesinden çıkarılması veya birlikte oynanan çevrimiçi oyunlara alınmaması)

•Manipülasyon (Manipulation): Siber zorbanın mağdura, kişisel sırlarını açıklaması ve kendisiyle yüz yüze görüşmesi için baskı yapması veya mağduru söz ve davranışlarıyla kışkırtması.

•Sexting (Cep telefonu mesajı aracılığıyla cinsel içerik paylaşımı): Başkalarına çıplak fotoğraflar gönderme, başkalarından çıplak fotoğraflar alma ve kendisine gönderilen çıplak fotoğrafları diğer bireylere cep telefonunu aracılığıyla iletme.

•Sahte sosyal medya profili (Sockpuppet)

•Kendine zarar verme veya intihara teşvik etme

•Çevrimiçi oyunda Doxing: Örneğin, bir genç çocuk, oynadığı bir çevrimiçi oyunun özelliklerini ve taktiklerini sevmediğini ifade ederek, halka açık bir oyun forumuna bir mesaj gönderdi. Başka bir kullanıcı, forumda onunla aynı fikirde değildi ve daha sonra çocuğun çevrimiçi bilgilerini aradı. Adresini, e-posta adresini ve sosyal medya bağlantılarını başka bir yorumda yayınladı. Çocuk daha sonra evine geldiğinde ona saldırmak isteyen insanlarla karşılaştı ve onu oyunlardan uzaklaştırmakla tehdit eden yabancılardan gelen çok sayıda e-posta ve mesaj aldı.

Dünya'da Dijital Şiddet

Ipsos'un yaptığı araştırmalara göre, dünya çapında yaklaşık beş ebeveyninden birinin, çocuklarının

2018'de en az bir kez siber zorbalık yaşadığını söylediğini ortaya koydu. Sorunun en yüksek örnekleri, ebeveynlerin yüzde 37'sinin çocuklarının siber zorbalıkla karşılaştığını söylediği Hindistan'da kaydedildi. Bu toplamın yüzde 14'ü sorunun düzenli olarak meydana geldiğini söyledi. Bu sorun, ebeveynlerin yüzde 27'sinin çocuklarının bunu yaşadığını söylediği Amerika Birleşik Devletleri'nde de nispeten yaygındır, bu rakam 2011'de yüzde 15'e yükseldi. Yapılan bir başka araştırmaya göre¹, Hindistan, Brezilya ve Amerika ilk üçte yer alırken listenin 9.sirasında Türkiye var.

Yakın zamanda bir UNICEF anketi tarafından ortaya çıkarılan bilgilere göre, 30 ülkeden üç gençten biri çevrimiçi zorbalığın kurbanı olduğunu ve her beş kişiden biri siber zorbalık ve şiddet nedeniyle okulu astığı sonucuna ulaşıldı. Siber zorbalık konusunda daha da fazla endişe uyandırdı ve dünyanın her yerindeki okullarda ve toplumlarda her tür şiddete son verilmesi için acil eylem çağrısında bulundu.

2018 yılında yapılan bir araştırmaya göre, küresel siber zorbalık farkındalığı %75 seviyesinde. İsveç ve İtalya %91 farkındalıkla listede başı çekiyor.

Siber zorbalık farkındalığı artıyor ve bu ciddi küresel soruna son verme konusunda gerçek bir vaat gösteriyor. Siber zorbalıkla ilgili gerçekler ve istatistikler, Suudi Arabistanlıların şu anda siber zorbalıktan en az haberdar olduğunu (%37) gösteriyor².

Uluslararası Hukukta ve Türkiye'de Dijital Şiddet

Bazı ülkeler çevrimiçi şiddeti ayrı bir suç tipi olarak ele almakta bazı ülkeler ise çeşitli yasalarda mevcut olan cezai hükümlere giderek çevrimiçi şiddeti cezalandırma yoluna gitmişlerdir. [7]

Avusturya Ceza Kanunu'nun 107c. [8] maddesiyle telekomünikasyon ve bilgisayar sistemlerini kullanarak devamlı tacizde bulunmak suç olarak düzenlenmiştir. Buna göre, telekomünikasyon veya bilgisayar sistemlerini kullanarak uzun süreliğine bir kişinin saygınlığına topluluk önünde zarar veren ya da bir kişinin hayatının özel alanına ilişkin bilgi ve resimleri rıza olmaksızın çok sayıda insana ifşa edenler bir yıla

1. <https://www.statista.com/chart/15926/the-share-of-parents-who-say-their-child-has-experienced-cyberbullying/>

2. <https://www.statista.com/statistics/293192/cyber-bullying-awareness-in-select-countries-worldwide/>

kadar hapis veya 720 güne kadar para cezasıyla cezalandırılır.

2015 yılında Yeni Zelanda'da dijital yolla verilen zararlara yönelik özel bir yasa (Harmful Digital Communications Act) kabul edilmiştir. Söz konusu Kanun'un 22. maddesinde[9] bir kişiye elektronik haberleşme yoluyla zarar verilmesi bağımsız bir suç tipi olarak düzenlenmiştir. Buna göre, elektronik haberleşme vasıtasıyla, makul üçüncü bir kişiye zarar verecek nitelikteki iletilerin kasten gönderilmesi suç oluşturur

Birleşik Krallık'ta ayrı bir suç tipi olarak düzenlenmemiş olmakla birlikte, failin mevzuatta dağınık şekilde bulunan çeşitli cezai hükümler çerçevesinde sorumluluğu doğabilir. 2003 tarihli İletişim Kanunu'na (Communications Act 2003) bakılabilir. Anılan Kanun'un 127. bölümü elektronik iletişimin uygunsuz kullanımına yönelik çeşitli suç tiplerini düzenler.

Alman Ceza Kanunu'nda da siber zorbalığa ilişkin özel bir düzenleme mevcut değildir. Alman kanun koyucusu da siber zorbalık eylemlerine cevap vermek amacıyla Kanun'un 201a. maddesinde, resim çekmek suretiyle özel hayatın gizli alanının ihlal edilmesini de suç kapsamına almıştır. [10]

İsviçre Ceza Kanunu, siber zorbalığa ilişkin özel düzenleme içermez. Öğretide böyle bir düzenlemeye ihtiyaç bulunmadığı, özellikle gençleri tehdit eden klasik siber zorbalık şekillerinin Kanun'da çeşitli hükümlerde suç olarak düzenlendiği ifade edilmiştir. [11]

Avrupa Birliği,95/46 Veri Koruma Direktifi kişisel verileri koruma altına alarak ifşa ve takipçi tacizliğinin önüne geçmeyi hedeflemiştir.

Kanada Manitoba Eyaleti 214 Sayılı Siber Zorbalığı Önleme Yasası ile siber zorbalık suçu tanımlanmıştır.

Siber Şiddetin Türk Hukuku Açısından Değerlendirilmesi

Anayasanın 20.maddesinde özel hayata ve aile hayatına dokunulamayacağı belirtilmiştir. Bu madde ile özel hayatın gizliliği tanımlanmış ve koruma altına alınmıştır.

Siber zorbalık, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nda (TCK) bağımsız bir suç tipi olarak düzenlenmemiş olmakla birlikte, kimi hallerde çevrimiçi ortamda gerçekleştirilen bu tür saldırıların cezalandırılması söz konusu olabilir. Özellikle hakaret, tehdit, şantaj, kişilerin huzur ve sükunu bozma, cinsel taciz, özel hayatın gizliliğini ihlal, kişisel verilerin kaydedilmesi, verileri hukuka aykırı olarak verme veya ele geçirme gibi suç tiplerinin dikkate alınması gerekir.

5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'na baktığımızda ısrarlı takip TCK m.123'de, Kişiler arasındaki özel yazışmaların, görüntülerin ifşası TCK Madde 132 ve 133'de , Siber sömürü /Cinsel içerikli şantaj TCK Madde 134 ve Siber taciz TCK Madde 105'de ,Gizlilik ihlali TCK Madde 135'de Kişisel verilerin kaydedilmesi ,TCK Madde 136'da Verileri hukuka aykırı olarak verme veya ele geçirme , TCK Madde 138'de Verileri yok etmeme olarak, TCK Madde 243'de Bilişim sistemine girme , TCK Madde 244'de Sistemi engelleme, bozma, verileri yok etme veya değiştirme, TCK Madde 245'de Banka veya kredi kartlarının kötüye kullanılması, Kişi adına internette sahte hesaplar açarak onun adına paylaşım yapmak TCK Madde 136'da, Doxxing yani Kişi hakkında internet üzerinden ayrıntılı bilgi toplamak ve kişiye zarar vermeye bu bilgileri yaymak ve kullanmak TCK Madde 136'da Verileri hukuka aykırı olarak verme veya ele geçirme, yayma, İtibarsızlaştırma yani kişinin ticari itibarını zedeleyecek şekilde paylaşımlar yapmak, ticari sırları açık etmek Kişilik haklarının ihlali sebebiyle tazminat Medeni Kanun md.24, Haksız rekabet TTK 56 vd. Marka hakkına tecavüz, 6769 s. Yasa hükümleri 5651 s. Yasa hükümleri'nde ,Kişisel veri ifşası yani kişisel verilerin kaydedilmesi Verileri hukuka aykırı olarak verme veya ele geçirme TCK Madde 135, 136, 137, 138'da korunmaktadır.

6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun vasıtası ile alınabilecek koruma kararı, kişinin eski eşi veya akrabası tarafından yapılan Siber Zorbalığı da kapsamaktadır.

5651 sayılı İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanunun ile amaçlanan, İnternet ortamındaki hak ihlallerinin engellenmesidir. Kanunun 8,8/A ve 9. Maddeleri, hak

ihlallerinde erişim engelleme veya içerik kaldırma yöntemlerini sunmaktadır.

Sonuç

Siber şiddet en az gerçek şiddet kadar mağdurda psikolojik bir yıkım bırakmaktadır. Alınan önlemlerin yeterli düzeye ulaşabilmesi ve yaptırımların caydırıcı olabilmesi adına yurtdışı örneklerinde olduğu gibi özel bir düzenleme yapılması gerekmektedir. Siber şiddete uğrayan kişiler yasal süreçleri öğrenmek için konu ile ilgili çalışan avukatlar ile Baroların ilgili Merkezleri-Komisyonları ile görüşebilir, Polis-Jandarma birimlerine veya Savcılığa suç duyurusunda bulunabilir, fail mağdurun iş arkadaşı ise yapılan siber şiddeti gizliliği koruyacaklarından emin olduğu sürece mağdur, failin çalıştığı kurumun başvuru mekanizmasına (etik kurul vb.) bildirebilir, eğer davranış mesaj veya e-posta ile gerçekleştirilmişse bunların silinmemesi önemlidir. Paylaşım ister özel mesajla ister kamuya açık paylaşımlarla yapılmış olsun, fail her halükârda paylaşımını silebileceği veya bazı dijital platformlarda değiştirebileceği için hızlı bir şekilde ekran görüntüsü alınması yerinde olur. Bunları hemen yaptıktan sonra hukuki açıdan güvenilir ve resmi bir tespit için <https://portal.tnb.org.tr/Sayfalar/TespitHiz.aspx> adresi üzerinden Türkiye Noterler Birliği nezdinde oluşturulmuş portal kullanılmalıdır. Her saatte, ücretsiz olarak yapılabilen e-tespit sonrasında herhangi bir notere gidilerek sistemin verdiği başvuru numarasıyla tespit işlemi onaylatılarak belgeye dönüştürülebilir.

Dijital şiddet içeren paylaşım şayet özel mesaj veya e-posta değil de üçüncü kişilere açık bir paylaşım, bu içeriğin bir an evvel kaldırılmasını veya erişime kapatılmasını sağlamaktır. Şayet 5651 sayılı İnternet Kanunu kapsamında katalog suçlarda düzenlenen durumlardan biri veya özel hayatın gizliliğinin ihlali söz konusuysa <https://www.ihbarweb.org.tr/> sitesi üzerinden Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumuna her saatte ücretsiz başvurulabilir. Bunların dışında kişilik haklarının ihlali söz konusuysa içerik sağlayıcısına, buna ulaşamaması hâlinde yer sağlayıcısına başvurularak uyarı yöntemiyle içeriğin yayından çıkarılması istenebileceği gibi, doğrudan sulh ceza hâkimine başvurularak içeriğe erişimin engellenmesi de istenebilir.

Kişilerin kend, dijital güvenliklerini sağlamaları,

dijital şiddete uğramayı engeller niteliktedir ; bunun için, şifrelerin belirli aralıklarla değiştirilmesi, üye olunan platformun güvenlik ayarlarının gözden geçirilmesi, iki faktörlü doğrulama özelliğinin açılması, dijital şiddete açık olduğu düşünüldüğü zamanlarda konum bilgisi paylaşılmaması, telefon ya da bilgisayarların düzenli olarak kontrol edip kişilerin kurmadığı uygulamaların kaldırılması, gelen e-postaların içeriğine tıklanmadan önce kötü amaçlı yazılım olup olmadığının e-posta adresini ve ekinin dosya formatını inceleyerek kontrol edilmesi gerekmektedir. Siber şiddetin de bir insan hakları ihlali olduğu unutulmamalı, devletlerin, kurum ve kuruluşların aynı zamanda bireylerin buna uygun önlemler almaları, siber şiddetin azaltılması için bir arada çalışmalarını gerekmektedir.

Kaynakça :

- 1.UN Women (2020). Online and ICT facilitated violence against women and girls during COVID-19
2. StopBullying, “What is Cyberbullying?”, www.stopbullying.gov/cyberbullying/what-is-it.
- 3.Türkiye’de Dijital Şiddet Araştırması 2021, <https://www.stgm.org.tr/sites/default/files/2021-10/konda-rapor-8eylul.pdf>
4. UNICEF (2019). Safer Internet Day UNICEF calls for concerted action <https://www.unicef.org/press-releases/safer-internet-day-unicef-calls-concerted-action-prevent-bullying-and-harassment>
5. European Union Agency for Fundamental Rights (2014). Violence against women: an EU-wide survey, p. 104.
6. (ARICAK / SIYAHAN / UZUNHASANOGLU / SARIBEYOGLU / CIPLAK / YILMAZ / MEMMEDOV, s. 254. Ne var ki zorbalık belirli gruptan kişilere karşı daha sık gerçekleştirilmektedir. Eşcinseller, engelliler, kadınlar ve azınlıklar buna örnek olarak gösterilebilir. SABIA, Joseph J. / BASS, Brittany, “Do Anti-Bullying Laws Work? New Evidence on School Safety and Youth Violence”, Journal of Population Economics, Vol. 30, 2017, s. 474.)
7. MAVİŞ Volkan, “Ceza Hukuku Boyutuyla Siber Zorbalık”, SÜHFD., C. 29, S. 3, 2021, s. 2455-2500
8. Telekomünikasyon veya Bilgisayar Sistemi Aracılığıyla Devamlı Rahatsız Etme “1) Bir telekomünikasyon ya da bilgisayar sistemi kullanmak suretiyle bir kişinin yaşam şekline devamlı şekilde uzun süreli müdahalede bulunarak; 1. çok sayıda kişinin görebileceği şekilde hakaret eden veya 2. kişisel alana ilişkin hususları veya görselleri rızaya aykırı olarak çok sayıda kişiye ifşa eden kişi bir yıla kadar hapis veya 720 güne kadar adli para cezasıyla cezalandırılır. “2) Birinci fıkradaki eylemin mağdurun intihar etmesine ya da intihara teşebbüsüne sebep olması halinde üç yıla kadar hapis cezasına hükmedilir.”
9. Dijital İleti Göndererek Zarar Vermek “
  - 1) Eğer bir kişi; a. mağdura zarar verme kastıyla dijital ileti gönderir ve b. gönderilen ileti mağdurun yerindeki makul bir üçüncü kişiye zarar vermeye elverişliyse ve c. ileti mağdura

zarar vermişse suç oluşur.”

- 2) Bir iletinin zarar vermeye elverişliliğini değerlendirirken mahkeme bağlantılı gördüğü, a. kullanılan dilin ağırlığı, b. mağdurun yaşı ve kişiliği, c. dijital iletinin anonim olup olmadığı, d. dijital iletinin tekrarlanıp tekrarlanmadığı, e. dijital iletinin yayılma genişliği, f. dijital iletinin doğru veya yanlış olması, g. dijital iletinin kullanıldığı bağlam, faktörlerini dikkate alır.
- 3) Bu bölümdeki suçu işleyen kişi,
  - a. gerçek kişi ise, 2 yıla kadar hapis ve 50.000 dolara kadar adli para cezasıyla,
  - b. tüzel kişi ise, 200.000 dolara kadar adli para cezasıyla cezalandırılır.
- 4) Bu bölümde mağdur, bir dijital iletinin hedefi olan kişiyi ifade eder.”
10. MüKoStGB - GRAF, § 201a kn. 69.
11. BRUN, s. 111.

Genel Kaynaklar :

- MAVİŞ Volkan, “Ceza Hukuku Boyutuyla Siber Zorbalık”, SÜHFD., C. 29, S. 3, 2021, s. 2455-2500
- Nurcihan Temur, Pınar İlkiz ,Toplumsal Cinsiyete Dayalı Siber Şiddet Rehberi https://kockam.ku.edu.tr/hukuki-acidan-cinsiyete-dayali-dijital-siddet-damla-songur/#_ftn7
- Cinsiyetçi Dijital Şiddetle Mücadele Rehberi , Gülüm Şener İlden Dirini Nurcihan Temur Şebnem Ahi , Şevket Uyanık.

DEFİ'LER VE STABİL KRİPTO PARALAR

Giriş

2008 yılını çoğumuz 2007 yılında konut balonunun Amerika Birleşik Devletleri'nde neden olduğu ve bir yıl sonra bütün dünyaya yayılan, dünyanın en büyük dördüncü yatırım bankası Lehman Brothers'ın 613 milyar dolar borç ile batmasına sebep olan, FED'in ucuz likidite ile müdahale ettiği ve bu likiditenin enflasyona neden olduğu büyük krizle hatırlıyoruz. O yıllarda pek önemsenmesede bir olay daha gerçekleşti. Satoshi Nakamoto lakaplı kişi veya kişiler tarafında bir white paper yayınladı. Bu white paper'da Satoshi Nakamoto gerçekleşen bu mali krize dünya üzerindeki likiditeyi sağlayan hükümetlerin ve bu likiditeyi dağıtan bankaların sebep olduğunu belirtiyordu. White paper'da detaylıca anlattığı kripto para Bitcoin vasıtasıyla beceriksiz hükümetleri ve aç gözlü bankaları aradan çıkarıp P2P (peer to peer) yöntemiyle işlem yapmayı amaçlıyor. O gün ortaya çıkan bu devrimin ilk kıvılcımları olan Bitcoin ve blok zincir teknolojisi bugün bu yazının da konusu olan DeFi yani merkeziyetsiz finansı ve beraberinde stabil kripto paraları ortaya çıkardı.

DeFi nedir?

2008 yılında meydana gelen krizin ana aktörleri bankalar ve bankaları kontrol edemeyen devletti, Amerika Birleşik Devletleri finans piyasasında oluşan borç balonu konut tahvil piyasasının çökmesine sebep oldu ve herkesi özellikle piramidin en altında bulunanları enkazın altında bırakıp ezdi. İnsanlar bu borç balonu sayesinde sahip oldukları işlerini, evlerini kaybetti. Devlet yani Amerika Birleşik Devletleri merkez bankası ise krize krizin sebebi ile yani kont-

rol edilemeyen parasal genişleme (borç balonu) ile müdahale edip yangını yangın yakarak kontrol altına almaya çalıştı ve kriz bütün dünyaya yayıldı. O gün insanlar anladı ki sistem belli başlı aktörlerin elinde olduğu sürece bu krizler sürüp gidecek. Bu yaşanan acı deneyimler decentralized finance yani merkeziyetsiz finansı ortaya çıkardı.

Decentralized finance blockchain teknolojisi vasıtasıyla para sistemini merkeziyetten uzaklaştırıp merkeziyetsiz bir sisteme taşımak istiyor. Kontrolü kişilere veya devletlere değil yazılımlara ve onların kontrol ettiği akıllı sözleşmelere vermek istiyor. Decentralized finance şuan devrim diye niteleyebileceğimiz dört teknoloji üzerine inşa edilmiş durumda bunlar sırasıyla yapay zeka, akıllı sözleşmeler, dağıtık defter teknolojisi ve blok zincir.

Yapay zeka ve DeFi ilişkisi

Yapay zeka teknolojisi algoritmasında barındırdığı derin öğrenme yeteneği sayesinde finans sisteminde oluşabilecek sorun ve krizleri ortaya çıkmadan evvel öngörülebilecek. 2008 krizi öncesi birkaç finans dahisi sadece mortgage tahvil tipleri ve mortgage borçlarının ödenme vadelerini inceleyerek krizi gelmeden evvel fark etti ve buna göre short pozisyon açabildiler. DeFi'ler kuracakları sistemi yapay zeka algoritmaları sayesinde destekleyerek, risk ve krizleri öncesinde tespit edip pozisyon alabilecek. 2008 yılında bu dahiler sistem yöneticilerini uyardıklarında kapılar yüzlerine birer birer kapandı çünkü bu tahviller ilk günden beridir sadece kazandırmıştı yöneticiler nedeni duygular veya ne olursa olsun yükselen, kazandıran piyasalara sistemi kurban ettiler. Bugün de aynı oluyor, Covid-19 krizi sonrası gerçekleşen parasal genişleme dünyada enflasyona sebep olmakta fakat başta Amerika Birleşik Devletleri merkez bankası başkanı Powell dahil diğer ülke merkez bankası başkanları her gün rekor tazeleyen borsaların trendini bozmamak için her zamanki gibi sistemi kurban ediyorlar ve oluşturdukları borç balonu sebebiyle bütün dünyayı yıllarca sürececek bir enflasyonist ortama sürüklüyorlar. Algoritma sistemi şuan olduğu gibi duygularla yönetmeyecek, gerçekte olması gerektiği gibi

analiz ve rakamlarla yönetecek.

Blok zincir, dağınık defter teknolojileri ve DeFi ilişkisi

Dağınık defter teknolojisini kısa ve net bir şekilde açıklarsak eğer paylaşılmış ve senkronize olmuş merkeziyetsiz veri tabanları diyebiliriz. Şuan finansal piyasaların en çok korktuğu şey merkezi veri tabanlarında tutulan verilerin saldırıya uğrayarak veya uğramadan bizzat veri sorumlusu tarafından manipüle edilmesi. 2008 yılında Satoshi Nakamoto Bitcoin white paper'ında blockchain teknolojisini dağınık defterlerin sağlamış olduğu merkeziyetsizlik, node'lar arası senkronizasyon ve konsensus özelliği ile ileri çıkardı. Bugün DeFi'ler bize merkezi olmayan sistemi node'lar ile yönetmeyi bu node'ların senkronize olmasıyla oluşan konsensusun güvenliğini sunmaktadır. Sistemi dışardan veya içerden manipüle etmek imkansız çünkü merkeziyetsizlik ve senkronizasyon bunun önüne geçiyor.

Akıllı sözleşme teknolojisi ve DeFi ilişkisi

Akıllı sözleşmeler ilk başta Nick Szabo ile ortaya çıkmış daha sonra blok zincir teknolojisinin sunmuş olduğu güvenlik ile değeri anlaşılmış ve blok zincir altyapısı üzerine tekrar oluşturulmuş kodlardan oluşan bir tür algoritmadır. Sözleşmenin taraflarının karşılıklı taleplerinin bir algoritma tarafından yönetildiği bir süreç akıllı sözleşmeler. DeFi'lerde akıllı sözleşmeler sistem kullanıcılarına güvenlik ve şeffaflık sunuyor. Çünkü akıllı sözleşmeler Vitalik Buterin'in Ethereum'u duyurmasından sonra blok zincir altyapısı üzerine oluşturuldu. Buterin blok zincir sisteminin güvenliğini, akıllı sözleşmelerin hızını ve şeffaflığını alıp insanlığa güvenli, merkeziyetsiz ve şeffaf bir finans sistemi sundu ve DeFi'ler akıllı sözleşmeler yönettiği bir sistemde şeffaflık, güvenlik, hız ve mer-

kezitesizlik vaad etmektedir.

Finansın demokrasisi (democratization of finance/ Defi)

DeFi'nin tutkusu merkeziyetten uzaklaşıp demokratik bir şekilde yönetilen bir sistem, DeFi'lerin ilk ortaya çıktığı günden beridir vizyonu bu. Blok zincir ve dağınık defter teknolojisi sayesinde sistemin kullanıcıları node'ları oluşturacak ve bu node'lar konsensus imkanı sayesinde demokrat biçimde sistemi yönetecekler. DeFi'leri başından beridir öne çıkaran özelliği sunmuş olduğu bu demokrasisi çünkü sistem kullanıcıları yani biz insanlar finans kuruluşlarının her fırsatta süreci manipüle etmesinden, aç gözlü olmaları sebebiyle bizden çalmalarından ve sistemi krize götürdükten sonra bütün bu olanlara merkez bankalarının sessiz kalmasından ve daha sonra oluşan bir krizde sadece krize sebep olanlara yardım edilmesinden çok sıkıldık. Kendilerinin yönetimde hak sahibi olduğu, yazılımların yönettiği demokrat bir sistem insanlara umut vaad ediyor. Fakat merkeziyetsizliğin sunmuş olduğu bu demokrasininde bazı olumsuz yanları var çünkü çoğunluğun bir güç tarafından ele geçirilmesi yada kriz anlarında çoğunluğun oluşturulamaması sistemi içinden çıkılamayacak bir kaosa sürükleyebilir.

Stabil Kripto Paralar

Stable coin'lerin ortaya çıkışı kripto paraların piyasa hacminin artıp bir yatırım piyasasına dönüşmesi sonrası oldu. Kripto paralara olan talep ve umut arttıkça insanların geleneksel anlamda yatırım fikirleri tamamen değişti ve kripto paralara yatırım yapmaya başladılar. Bu talepte kripto piyasasını bir dönem 2 trilyon dolarlık hacme sahip bir markete dönüştürdü. Bu hacimde piyasada volatiliteye sebep oldu çünkü yatırım yapılan bir piyasa hele hele kripto paralar gibi yeni bir piyasa ister istemez her habere tepki veriyor ve volatiliteler oluşuyor. Bu durum bu coin'lerin asıl çıkış amacını sektöre uğrattı çünkü bir ayda yüzde 50 oranında değişim gösteren bir parayı hiç kimse trade etmek dışında kullanmak istemez ama bu coin'lerin kimisi akıllı sözleşmelerde, kimisi uluslararası para transferi konusunda kimisi şu anki fiat paralarda oluşan enflasyona karşı alım gücünü korumak için çıktı. Bu sorunlar sonrası stable coin'ler ortaya atıldı. Volatili-

tesisi düşük enstrümanlar veya fiat paralara sabitlenmiş bu coin'ler akıllı sözleşmelerin kullanımında veya diğer alanlarda kullanıcıya bir imkan sunmuştur. İsteyenler dolara sabitlenmiş bir kripto para ile hızlı bir şekilde akıllı sözleşme işlemi gerçekleştirebilmekte veya altına sabitlenmiş bir coin ile alım gücünü enflasyona karşı koruyabilmektedir. Stable coin'lerin gerçek anlamda yıldızının parladığı yer bu yazının asıl konusu olan DeFi'ler olacak çünkü DeFi gelecekte dünya finans sistemini ele geçirip merkeziyetsiz bir şekilde sokmayı vaad ediyor fakat şuan bu hedefinin bir rezerv para birimi yok. Bitcoin veya diğer kripto paralar bu hedefin rezerv para birimi olamayacak kadar volatil, şuan stable coin'lerin çoğu dolara sabitlense de DeFi'nin asıl amacı doların hegemonyasında kaçmak geriye değerli madenler kalıyor ama altın veya gümüş şuan merkeziyetçi finansın manipülasyonundan kurtulmadığı sürece onlarda DeFi felsefesine aykırı o nedenle DeFi stable coin fikrini kullanıp bir an evvel bu kripto para ekosisteminde de kullanılabilir olacak volatilitesi şuan ki fiat paralar gibi bir para ortaya çıkarmalı.

Sonuç

Değişimler ve gelişimler hep sistemler tıkanığında ortaya çıkar. Şuan merkezi sistemin yönettiği finans artık tıkanmış durumda daha fazla ilerleyemiyor ve sorunlar artık deliklerin ötesine geçti büyük girdaplara dönüşüp bizi içine çekmeye başladı buna rağmen teknoloji bize yeni fırsatlar sunuyor bu fırsatlarla şuan merkezi sistemlerin ortaya çıkardığı bu sorunları çözüp sistemi revize etmeliyiz ki sistem işleyip ilerlemeye devam etsin. DeFi'ler bir çok yenilik ve gelişim vaad etmesine rağmen merkezi sistemle kurulmuş finansın yerini alabilmesi hayalin ötesine geçemez ama DeFi'lerin bize sunduğu bu yenilikleri de görmezden gelmek bizi sorunlarla baş başa bırakacaktır bu sebeple bu teknoloji ve fikri benimseyip regüle etmeliyiz ki sisteme dahil olsun ve sorunlarımıza çözüm getirebilsin. Dünya devletlerinin her birinin bir node olduğu ortak olarak belirlenen bir para birimi ile yönetilen dünya finansı hiçte fena bir fikir değil aslında...

Anahtar Kelimeler

DeFi, Decentralised Finance, Merkeziyetsiz finans, Blockchain, Blok zincir, Bitcoin, Ethereum, Artificial intelligence, AI, Yapay zeka, Big data, Büyük veri, Cloud systems, Bulut sistemleri, Machine and deep learning, Makine ve derin öğrenme, Stable coins, Stabil kripto paralar

Kaynakça

- Decentralized finance/ Dirk A. Zetsche, Douglas W. Arner, Ross P. Buckley/ Journal of financial regulation, 2020, 6, 172-203/ 30.09.2020
- Decentralized finance/ Arian Klages-Mundt/ Dominik Harz/ William J. Knottenbelt/ SoK/ 30.04.2021
- An introduction to decentralized finance/ Johannes Rude Jensen, Victor von Wachter, Omri Ross/ RTU press, article 150, Issue 26/ 26.03-04.2021
- Designing stable coin/ Yizhou Cao, Min Dai, Steven Kou, Lewei Li, Chen Yang
- Are stable coin stable?/ Usman W. Chohan/ Discussion paper series: notes on the 21st century/ 29.03.2020

KURUMSAL SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK - DİLEK AŞAN İLE ROPÖRTAJ

DİLEK AŞAN KİMDİR?

1972 yılında Adana’da doğdum. İlk, orta, lise ve üniversite öğrenimimi Adana’da tamamladım. İnönü Üniversitesi Tekstil Teknikerliği ve Çukurova Üniversitesi İktisat bölümlerini bitirip, Mersin Üniversitesi Kamu Yönetimi Yönetim Bilimleri yüksek lisans eğitimi aldım. Çalıştığım firmalara kalite, sosyal uygunluk, tedarik zinciri yönetimi ve denetimi, kurumsal sürdürülebilirlik, sürdürülebilirlik raporlamaları ve sürdürülebilirlik ödül programlarıyla ilgili danışmanlık ve eğitim hizmeti veriyorum. Taksim Danışmanlık Hizmetleri şirketinin kurucusuyum. Taksim Danışmanlık Hizmetleri olarak 16 yıldır 6000’in üzerinde firmaya farklı alanlarda hizmet sağlamaktayız.

KURUMSAL SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK NEDİR?

Sürdürülebilirlik Türk Dil Kurumu’na göre süreklilik anlamına gelen bir kelimedir. Fakat son yıllarda değişmeye başladı çünkü daha önceki çağlar bitti ve biz şu an Antroposen Çağındayız. Sanayi devriminden sonra insanlar dünyayı etkiledi; iklimi değiştirdi, çevreyi, havayı, suyu, toprağı kirletti ve gerçek anlamda bir iklim krizine yol açtı. Bu çağa biz Antroposen Çağı diyoruz. Sürdürülebilirlik, süreklilikten öte bir şeydir. Yani hem süreklilik katmak, hem de devamında çevreyi iyileştirmek ve çevreye, devlet kuruluşlarına, herkese karşı hesap verebilirlik olmaktadır.

Bunun ilk tanımı 1987’de Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonunun ilk iklim konferansı olan COP1’de (şu anda COP26ya girmiş bulunmaktayız) ülkelerin toplanarak iklimlerin değişmesi ve çevrenin zarar görmesi ve bundan sonra gerçekten insanın ve çevrenin zarar göreceği ve kriz haline geleceği ve dünyanın doğal yakıt kullanımından dolayı kirletildiği ve doğal yakıtların bizden sonraki nesillere kalamayacağı ile ilgili ve aslında ana konusu çevresel krizlerin önüne geçmek adına yapılan bir toplantıda yapıldı.

Sürdürülebilirliğin ilk tanımı şöyle yapıldı “Bugünün ihtiyaçlarını, bundan sonraki nesillerin ihtiyaçlarından ödün vermeden yerine getirmek.” Bugünün ihtiyaçları nedir? Bizler hayatımızı devam ettirirken

evde, araçta, iş yerinde veya havayı solurken bir gaz salımına neden oluyoruz. Aslında gaz salımını dünyayı kirletecek kadar fazla değil ama insanoğlu hem kendi, hem de kullandığı bütün araçlardan bir gaz salımını yapıyor. Bunların dışında gaz salımının en büyük nedenleri de doğal yakıtlar dediğimiz petrol, kömür, doğal gaz gibi yeraltında bulunan daha önce fosillerden oluşmuş, fosil yakıtlardır. Söz konusu yakıtların ya türevlerini kullanıyoruz ya da temizlikten araçlarımızın yakıtlarına kadar veya ürünlerin üretilmesi aşamalarında kullandığımız gibi petrol türevleri kullanıyoruz. Dolayısıyla bu fosil yakıtları petrolü veya kömürü yok ediyoruz. Hem yok ediyoruz, hem de bunların salınmasında dolaylı olarak havaya zararlı gazlar oluşuyor. Bunlar nedir? Sera gazları. Neden Sera diyoruz? Sera bildiğiniz gibi belirli bir örtüyle hava derecesinin sabit tutulup herhangi bir canlı ya da canlıları yaşanır halinde tutabilmektir. Dolayısıyla bazı bitki ve meyveleri kış ortamında seralarda yetiştiririz. Çünkü soğuk havada söz konusu canlılar yetişmeyecek olduğu için üzerini naylon ya da camlarla kaplayıp belirli bir ısıda alan yaratırız. Dünyanın üzerinde de battaniye veya örtü gibi düşündüğümüzde bir ozan tabakası var. Aslında bu da dünyanın etrafını saran bir seradır. Bu sera örtüsünü biz fosil yakıtlarını kullanarak atmosferi çevreleyen ozan tabakasını yaktığımız fosil yakıtları ile deliyoruz. Özellikle 1990’lardan sonra sıkça konuşulmaya başlanan ozan tabakasının delinmesi konusu buradan geliyor. Çünkü biz parfüm kullanımından tutunda kimyasalların zararları veya bu sera gazları dediğimiz karbondioksit, metan, hidrofilorokarbon dediğimiz zararlı gazlar (karbondioksit ve metan gazları daha tehlikeli olmak üzere) atmosferdeki ozan tabakasını deldiği için serada tuttuğumuz yani güneş ışınlarının ve soğuk havanın direk yere inmesini engelleyen bizi saran örtüyü

zedelemiş oluyoruz. Dolayısıyla küresel ısınmayla karşı karşıya kaldık. Bu sebeple iklim konferansları yapılmaya başlandı.

İlk konferansta sürdürülebilirliğin tanımı yapılmıştı. Dolayısıyla sera gazları salınmayacağına dair veya azaltma ile ilgili son günlerde de yapılan Avrupa Yeşil Mutabakatı ve daha öncesinde Paris Antlaşması, Kyoto Protokolü ve bir dizi konuşulan protokol ve antlaşmalarda sürekli olarak sera gazının azaltılması hakkında çalışılmıştır.

AVRUPA YEŞİL MUTAKABATI NEDİR?

Süregelen bir küresel ısınma ile karşı karşıyayız. Dünyamız ısındığı için buzullar çözülüyor yer yer seller ve fırtınalar, hortumlar meydana geliyor. Böylece dünya ciddi bir zarar görüyor. Mesele sadece gezegen ve dünyanın zarar görmesi de değil burada yaşayan bütün canlılara; insana, hayvana, bitkiye herkese ve her şeye zara veriyor. Bununla ilgili Paris Antlaşmasında ortalama sıcaklık denilen küresel iklim sıcaklığının yüzyıllar boyunca sadece bir derece arttığını ancak son otuz yılda ise yarım derece arttığı belirtilmiştir. Yani yüzyıllar boyunca sadece bir derece artan ortalama sıcaklık otuz yılda yarım derece daha artmış bulunmakta. Bu şunu göstermektedir ki önümüzde ki otuz yılda bile değil belki on yıl sonra yarım derece daha artacak ve artış miktarı iki derece olduktan sonra artık geri dönülmez bir noktaya gelmiş olunacak. Dolayısıyla Avrupa Birliği son genel kurulunun yapıldığı Kasım 2019'da taraf ülkelerle birlikte Avrupa Yeşil Mutabakatını imzaladı. Bu mutabakat ile tarafların bir şekilde kaynak tüketimini çöp gibi değil de atık olarak döngüsel ekonomiye yeniden kazandırılmasıyla kaynak bağımsızlığı oluşturulması hedeflenmiştir. Mesela evlerimizde yağı direk lava-boya değil de ayrıştırarak veya biriktirilerek yeniden ekonomiye katılmasını sağlıyoruz. Onun bir şekilde gübre olarak veya bir temizlik malzemesi üretilen madde olarak kullanmayı öngörüyoruz. Böylece hem yerden hem karbondioksit salınımından hem de kaynak bağımsızlığından tasarruf edilerek tekrar kullanabilme şansımız olabilmesi sağlanıyor. Ancak bunları yaparak karbondioksit salınımını azaltabiliriz. Çünkü bu sayede aynı üründen iki tane yerine aynı ürünü iki kez kullanmış oluyoruz. Dolayısıyla döngüsel ekonomiye çok ciddi bir şekilde katkı sağlanmış oluyor.

İkinci olarak da Arthur J.Pigou'nun da dediği gibi "Karbonu vergiye bağlarsanız karbon salınımı azaltılır." Günümüzde gönüllü piyasalar oluştu. Buradaki amaç karbona vergi konulmasıdır. Avrupa Birliğinde de karbon tüketimine vergi konulacak ancak bu sadece Avrupa Birliğini ilgilendiren bir konu değildir. Nihayetinde Avrupa Birliği ile yoğun bir şekilde ticaret yapan ve sınırı olan aynı zamanda müttefik olan ya da olmasa dahi dolaylı şekilde karbon sızıntısı denilen şeye neden olan herkesi ilgilendirir. Dolayısıyla iklimi ve dünyayı etkilemesi sebebiyle dünyada ki herkesi ilgilendiren dünya tarihindeki en büyük sözleşme olarak geçerliliğini korumaktadır. Dolayısıyla iklimde nötr olabilmenin ön koşulu karbon salınımını azaltmaktır. 2030 yılına kadar yüzde elli beş azaltmak diye Ford Five Fiy paketi ile karbon vergilendirmesinden bahsedilmiştir. Avrupa Birliği bu süreçte hazırlıklarını yaptı. Sınırdaki karbon düzenlemesi mekanizmasını geliştirerek uygulamaya koyacak. Bu sözleşmenin bize etkisi şu şekilde olacaktır örneğin ben bir üretici olarak fırın üretiyorum ve Avrupa'ya göndereceğim ben herhangi bir yenilenebilir enerji kaynaklarını kullanarak enerji firmasından veya kurul ve kuruluşlarından karbon sınırlama yapamıyorsam şuanda elli Euro olan bir karbon vergisine tabi tutulacağım. Bu da ülke olarak AB ile hem ticareti yoğun ve müttefik olan bir ülke olduğumuz için ve hem de sözleşmeyi imza altına da aldığımız için hepimizi yakında ilgilendiren bir mutabakat olma niteliği taşımaktadır.

Tekrar kurumsal sürdürülebilirliğe dönecek olursak, bugünün ihtiyaçlarını karşılarken gelecek nesillerinde ihtiyaçlarını düşünmek ve gezegeni onlara olduğu gibi teslim edebilmek ve miras bırakabilmek en önemli görevimizdir. Bunu yapabilmenin üç ana koşulu var birincisi hesap verilebilir olunacak bunun anlamı şudur itibar sahibi, etik, şeffaf ve dürüst ve güvenilir olacaksınız. Mesela borsaya açıksanız borsada ki hissedarlarınız ve tüketicilerinizi yani tedarik zincirindeki bütün paydaşların çalışanlarınıza ve müşterilerinize karşı hesap verilebilir olması gerekir. Bunların da standartları ve mevzuatları bulunmakta olup yoğun bir şekilde uygulanmaktadır. Bu sayede kurumsal sürdürülebilirlik raporları zorunlu hale gelmiştir. Yasalara ve Yeşil Mutabakata uyum sağlayacak şekilde öncelikle kurumsal sürdürülebilirlik sorgulaması yapıp ona göre çalışmalar yapmamız gerekiyor. Dolayısıyla her konuda hesap verebilir olmak gerekiyor. Herhangi bir kurum olsa dahi avukatlara, çalı-

şanlara veya birlikte iş yapılan kişilere hesap verebilir olmak zorundalığı söz konusudur.

Kurumsal sürdürülebilirlikte ikinci ana koşul çevre. Peki çevresel sürdürülebilirliği nasıl sağlayacağız? Özellikle kurumsal sürdürülebilirlik diyoruz çünkü artık burada bireylerden bahsetmiyoruz. Çevresel sürdürülebilirlik ve hesap verilebilirlik özellikle kurumlar için yasal mevzuatların konusu yani hukuki tarafı aslında bu noktadadır. İsteğe bağlı bir durum söz konusu değildir. Bununla alakalı somut örnekler verecek olursak, diyelim ki biz üretim yapan bir işletmeyiz, tedarik ettiğimiz ürünlerin nereden geldiğini, nasıl tedarik edildiğini ve tedarik edildikten sonra o kişilerin ve çevrenin nasıl korunduğuna dair bir çevre yönetmelik ve mevzuatına tabii oluruz. Çevresel mevzuatın ve yönetmeliklerin uygulanmasında Çevre Şehircilik Bakanlığı yetkilidir. Bu mevzuatların amacı, üretilen ürünlerin bütün tedarik zinciri boyunca yapılan iş boyunca çevreye zarar verme hakkı olmadığına dair içerikli mevzuat ve yönetmeliklerdir. Amaç çevreye verilen zararı en aza indirmeyi ya da sıfırlamayı sağlamaktır. Mesela sıradan tek araçlı bir nakliye firmasını düşünelim. Bir ürünü bir yerden alıp götürürken bile araçta mazot veya benzin harcanıyor. Böylece emisyon yani havaya salınan yoğun bir karbondioksit ve zehirli gazlar söz konusu oluyor ve atmosferin bu şekilde kirlenmesi söz konusu oluyor. Bir şekilde çevrede ki canlılara zarar verme meydana geliyor. Burada bu işi yaparken bir şekilde insan taşınmış oluyor ve bu zararlı salınımla beraber bu insanlar da zarar görmüş oluyor. Tüm bunların önüne geçmek adına Çevresel açıdan enerji tüketimini azaltmak ve çevre yönetim sistemleri ve mevzuatlarını özellikle Türkiye de ilk kez hazırlanan Sıfır Atık Yönetmeliğinin uygulanması ile kurumsal sürdürülebilirliği hedefleyen tüm kurumsallaşan firmalar için atıklarını çöp haline getirmeden ayrıştırarak teslim etmek , bu üretim safhasında atık suyu veya atık haline gelen ya da ziyan olmuş ham maddeleri direk çöplere değil ayrıştırarak yeniden kullanılması amacıyla bir başka üretim sektörüne ya da sözleşmede belirlenen geriye kazanım firmasına teslim edilmesi gerekmektedir.

Üretim safhasında atık hale gelen, ziyan maddeleri direkt çöpe atmadan yeniden kullanılabilmesi için ayrıştırarak üretim veya sözleşmeli geri kazanım firmasına teslim etmeye organize sanayi bölgelerinde endüstriyel simbiyoz da deniyor. Örneğin hurda hale gelmiş paslanmış metal atığınızı bir başka fabrikanın

yakıtı oluyor ve böylece ağır kaynak kullanımı önleniyor. Hava açısından ise o atığın emisyonunu önleyecek uygun filtreleme sistemleri uygulanmak zorundadır. Üretimde çıkan atık sular açısından da yeniden kullanılabilmesi şeklinde uygun filtreleme sistemleri kullanılmalı ya da belediyeyle anlaşma yapılarak atık, direkt deniz suyuyla karışmayacağı şekilde kontrollü olarak atık su kanalizasyonlarına teslim edilmelidir. Üçüncüsü ise etik ve sosyal adalettir. Bu süreçte çalışan bütün çalışanlar adil ve sağlıklı ortamlarda çalışmalı, haklarından mahrum kalmamalıdır ve bu haklar mevzuatlar ve sistemlerle garanti altına alınmalıdır. Hakların korunması İnsan Hakları Evrensel Beyannameyi ile başlar, Uluslararası Çalışma Örgütünün Sözleşmeleriyle ve İş Güvenliği Tüzüğü gibi mevzuatlarla da devam eder. Ayrıca adil ücretlendirme, çocuk işçi çalıştırmama gibi durumlar da önemlidir. Bütün detaylara dikkat ederek uygulama yapmak mecburidir. Bahsettiğim etik ve sosyal adalet kavramı hem kurumsal alanda, hem mevzuat açısından hem standartlar yönetmelikler açısından hem rapora girecek kodlar açısından çok geniş bir kavram. Dolayısıyla orta çaplı bir firmanın bu standartları uygulaması yaklaşık iki üç seneyi bulabiliyor çünkü firma henüz karbon ayak izini hesaplamamış oluyor, çalışanlarıyla ilgili özlük bordro sistemini oturtmamış oluyor ve bağımsız denetimler ve etkin maliye sistemlerini kuramamış oluyor. Dolayısıyla bütün bunların yapılabilmesi için çok çalışmak, sistemler geliştirmek gerekiyor. Bir yıla yakın sürede global raporlama inisiyatifin standartlarına göre rapor yazılıyor. Bu raporlarda paydaş analizinin olması gerekiyor; tedarikçiler alt tedarikçiler, müşteriler, çalışanlar, dağıtım zincirleri, lojistik ağı veya devlet kuruluşları, hissedarlar, yönetim kurulu, denetim kurulu, yani bağlı bulunan tüm kategoriler paydaş haritası içerisindedir ve bu raporlar sizin bu paydaşlara doğru hesap verebilir ve onların hem beklentilerini hem ihtiyaçlarını karşılamak anlamında hareket ettiğinizi gösterir konumda olduğunuzu gösterir. Bunun yanında kurumsal sürdürülebilirlik çalışmalarının yüklenebileceği global platformlar da var. Ayrıca mevzuat kısmını da nasıl çözdüğümüzü anlatan şeffaf raporlar ve borsaya açılmak isteyen firmalar için Borsa İstanbul sürdürülebilirlik Endeksi var. Borsaya açılmak isteyen firmalar da orada kayıt altına alınıp borsaya açılabilirler. Bugün yaşayan kuşakların bu konular hakkında ciddi bilgi sahibi olduklarını görüyoruz.

Bu söylediğim üç şeyi hakkıyla yerine getiren firma etik davranmış oluyor ve itibar ediliyor. Tedarikçiler onların tedarikçileri olmak istiyor devlet de o kuruluşlara destek veriyor. Avrupa Birliği Yeşil Mutabakatı'nın da aslında ana fikri budur yani rapor hazırlarken de yine Birleşmiş Milletler amaçlarını hedefliyoruz. Bu amaçlar da konuşmanın başında söylediğim gibi sürdürülebilirlikle ilgili gelecek nesli koruyabilmek ve tüketim üretim çılgınlığına dur diyebilmek, çevreye insanlara çalışanlara zarar vermeden büyüebilmek. Bence bu mutabakatı imzalamak çok da güzel oldu, eğer biz de bu mevzuata uyar ve içini kısa sürede doldurursak, kısa sürede uyum sağlarsak daha çabuk gelişmiş olacağız. Zaten gelişmekte olan bir ülke olarak önümüzdeki en önemli fırsatın Avrupa birliği yeşil mutabakatı olduğunu düşünüyorum. Nihayetinde bu mutabakata uymak demek aslında kurumsal sürdürülebilirlik çalışmaları yapıyor olmak demek.

BU ALANDA KENDİLERİNİ GELİŞTİRMEK İSTEYEN GENÇLERE NE TAVSİYE EDERSİNİZ?

Öncelikle bu alanda kendini geliştirmek isteyen kişi kendi alanında uzmanlaşmayla bu işe başlamalıdır. Örneğin bir çevre mühendisi enerji yönetim sistemi ya da çevresel sürdürülebilirlik, ürün yaşam döngülerinin hesaplanması gibi alanlarda kendini geliştirebilir. İş güvenliği uzmanları ise etik ve sosyal adalet alanında kendilerini geliştirdiler. Bizim gibi ekonomist ya da işin mali kısımlarıyla ilgilenen mali müşavirler ya da işletme, ekonometri, maliye gibi bölümlerden mezun kişiler ise özellikle hesap verebilirlik konularına yoğunlaşabilirler çünkü hem uluslararası finansal raporlamalar hem bağımsız denetim raporlamamalarındaki standartlar önemlidir. Genel olarak kalite, çevre, iş, bilgi güvenliği gibi bilgilerin raporlama kısmında uzmanlaşabilirler. Nitekim ben de yaklaşık 22 yıldır kalite, çevre ve iş güvenliği standartlarıyla uğraşıyorum ve geldiğimiz noktada bu standartları uygulamadan bir kurumsal sürdürülebilirlik raporu yazabilmenin ya da bu sistemlerin standartlarının hepsini uygulayabilmenin çok zor olduğunun farkındayım. Ben de belki karbon ayak izi hesaplaması ya da bir mali müşavirin işini yapamam ama rapor yazabilirim veya etik ve sosyal denetimlerde bulunabilirim. Kişiler aslında kendi ilgi alanlarına ve yetkin olduğu konulara yönelmelidirler. Açıkçası kurumsal sürdürülebilirlik deyince bir kişi her şeyi yapabilir gibi

düşünmemek gerekiyor çünkü bu konu gerçekten derya deniz aslında.

KURUMSAL SÜRDÜREBİLİRLİK KONUSUNDA KARŞILAŞTIĞINIZ SIKINTILAR VE HUKUKÇULARA VEREBİLECEĞİNİZ TAVSİYELER NELERDİR?

Yeşil mutabakat anlaşmasını imzaladığımız için uygulamak zorundayız diyebiliriz. Mutabakatta belirtilen sınırdaki karbon gibi belirli şartları sağlamazsak bir süre sonra hukuki anlamda ciddi sıkıntılarla karşılaşabiliriz. Dolayısıyla mevzuatı, onun getirdiği yükümlülükleri çok iyi bilmek hatta bu alanda araştırmalar yapmak gerekiyor. Ayrıca bunun yanında KVKK da çok önemlidir ve KVKK hakkında da okumalar yaparak alana hakim olunabileceğini düşünüyorum. Müvekkilleriniz ve karşılaşabileceğiniz ihtilaflar ve sorunların çözümü için uzmanlaşmak olmazsa olmaz diyebiliriz.

**Dilek
AŞAN**

*Taksim Danışmanlık
Hizmetleri Kurucusu*

HUKUK EKOSİSTEMİNİN KATALİZÖRÜ: HUKUK TEKNOLOJİLERİ (LEGALTECH)

Bir sağlık probleminiz olduğunu düşünün, doktora gittiniz ve doktorunuz sağlık sorununuzun tespiti için birkaç tetkikte bulundu. Bu tetkikleri -çok yüksek oranda başarıyla saptamak için- çoğunlukla yeni nesil cihazlar üzerinden (MR, Ultrason, vb.) gerçekleştirir.

Peki hukukta nasıldır? Yani hukuki bir ihtiyacınız ya da probleminiz dolayısıyla, bu problemin tespiti ya da ihtiyacınız olan hukuki desteği sağlamak için hukukçular teknolojik bir altyapı kullanırlar mı?

Ülkemizde ya da ABD’de bir hasta, yapılan tetkiklerde teknolojinin varlığını doğrudan hissetse de ülkemizde müvekkillerin bu hissiyatı paylaştığını söyleyemem-söylenemez. Açıklayıcı bir kıyas olarak: ABD LegalTech ekosistemi değerlemesi neredeyse ülkemizdeki tüm startup ekosistemiyle eş değerdir.¹ Bu durum aslında LegalTech’e verilen değeri ve gelişmişliği net bir şekilde özetlemektedir.

İlk etapta teknoloji her zaman mottosu olan zaman ve enerji tasarrufu ile birlikte hukuk alanına da nüfuz etmiştir. İlk örneklerden biri artık haliyle kullanılan daktilo denebilir. Fakat hukuk bürolarında daktilo kullanımı, ülkemizde fiziksel olarak cihazın ortadan kaldırılması dolayısıyla bitmiş olsa da aslında avukatların Word gibi bilgisayar programları üzerinden en teknolojik kullanım alanı olarak devam etmektedir. Bir nevi avukatlar daktilolarını dijitale yansıtmıştır fakat ek teknolojiler hukuki süreçlere entegre edilmemiştir.

Örneğin, Türkiye’de bulunan bir avukatın, LegalTech farkındalığı iş süreçlerini verimli kılmak adına tam olarak oluşmuş olsa dahi Türkiye LegalTech ekosistemi iki elin parmak sayısını geçmeyecek LegalTechler ile bu süreçlere teknoloji arzı sağlayacaktır. Bunlar da büyük oranda yapay zekadan yoksun olmakla birlikte çoğunlukla, görev yönetimi ve içtihat arama motorları şeklindedir;

ABD’de bulunan bir avukat, ülkesinde bulunan gelişmiş LegalTech ekosisteminden neredeyse tüm iş süreçlerini son teknoloji ve yapay zeka desteğiyle çok

daha verimli geçirebilecektir. İleriki yazılarda daha da ayrıntılı açıklanmak üzere bunlardan bazıları dijital bir çalışma alanı tahsis eden dava stratejisi belirleme ve sözleşme otomasyonudur.

Peki dünya bu duruma ne diyor? Uzmanlara göre avukatların iş süreçlerinin %23’lük gibi ciddi bir kısmı otomatikleştirilebilir.² Bu oranın yanlış anlaşılması adına bir duruma açıklık getirmek gerekir; avukatların tüm iş süreçleri dijitale dönüştürülebilir ve yardımcı uygulamalar geliştirebilir ancak bu %23’lük bölümde doğrudan avukatlara gereksinim duyulmaması öngörülmektedir.

Peki ülkemizde farkındalığı ve uygulaması çok az bulunan bu LegalTech kavramı tam olarak hangi süreçlerde yardımcı olur?

I.Dokümantasyon Uygulamaları

II.Sözleşme Hazırlama/İnceleme Uygulamaları

III.Dava Stratejisi Belirleme ve Öngörücü Analiz Uygulamaları

IV.Uyum Çalışmaları Uygulamaları

V.Faturalama Uygulamaları

VI.İçtihat, Mevzuat ve Bilimsel Yayın Tarama/Araştırma Uygulamaları

VII.Adalete Erişimi Kolaylaştıran Uygulamalar

Avukatlar Nerede Zaman Harcıyor?					
*Yüzdeler Avukatların Oranlarını Temsil Eder.					
	Saat				
	0-4	5-9	10-14	15+	x
Süreçler için kaynak arama	26.47%	32.35%	17.65%	23.53%	0%
Belgelerin hazırlanması	14.71%	44.12%	23.53%	17.65%	0%
Sözleşme, kaynak ve belgelerin gözden geçirilmesi	17.65%	52.94%	20.59%	5.88%	2.94%

*https://www.artificiallawyer.com/2021/09/02/lack-of-automation-losing-firms-millions-in-revenue/

VIII.Ulusal Yargı Uygulamaları³

3https://www.istanbulbarosu.org.tr/files/komisyonlar/yzcg/yzcg_infografik_hukukteknolo-

1https://www.istanbulbarosu.org.tr/files/komisyonlar/yzcg/hukuk_teknolojileri_ve_avukatlik_mesleğindeki_uygulamaları.pdf

Dokümantasyon Uygulamaları

Öncelikle avukatların belgeler veya dokümanlarla ne kadar süre harcadığını tespit edelim.

Görüldüğü üzere avukatların geneli, ortalama 9-11 saatini belgelerin hazırlanması üzerine feda ediyor diyebiliriz.⁴

LegalTech ekosisteminde bulunan dokümantasyon çözümleri ile hukuki süreçlere dahil olan tüm belgelerinizi dijitalle çevirebilirsiniz. Bunun yanında teknolojiler, size belgeleriniz üzerinde etiketleme, kurum içi paylaşma, düzenleme, sınıflandırma, arama ve depolama gibi işlevler de getirir. Çoğunlukla bulut tabanlı (SaaS) olan bu teknolojiler, yapay zeka (AI) kullanır ve belgeleri özetlemenize ayrıca aradığınız belgeyi yahut belge içindeki bir unsuru, çok basit bir şekilde sizin için bulur.⁵ Mail ve Google Drive vb uygulamalarda bulunan hesaplarınıza entegre bir şekilde çalışabilirler.

Farklı tipte (PDF, Word vb.) belgelerinizi filtrelili arama yöntemiyle çok rahat bir şekilde bulabilir; zaman

tasarrufunuzu maksimize edebilirsiniz. Yüksek güvenlik protokolleriyle desteklenen bu yazılımlara belgelerinizi gönül rahatlığıyla paylaşabilir ve işlem yapabilirsiniz.

Örneğin, bir LegalTech olan ve dokümantasyon hizmeti veren Knowliah şirketi ürününün, süreçlerde %50'lik bir zaman tasarrufu sağladığını iddia etmek-

lojileri.pdf

4https://www.artificiallawyer.com/2021/09/02/lack-of-automation-losing-firms-millions-in-revenue/

5https://itchronicles.com/legal-technology/

tedir.⁶

Clio, Luminance, Athenian ve Legalos küresel çapta dokümantasyon hizmeti veren ve yatırım alan onlarca şirkettendir.⁶

Litify gibi bazı yazılım şirketleri, ana odağı LegalTech olmasa da hukuksal süreçler için ürünler geliştirmektedirler. Bu bağlamda LegalTech'ler doküman çözümlerinde yalnız değildir. Farklı disiplinlerde bulunan dosya ve belge yönetimi için çözüm üreten şirketler de bu pazarda rakip olabilmektedirler.

Dava Stratejisi Belirleme ve Öngörücü Analiz Uygulamaları

Hukuki bir uyuşmazlık tarafı olan herkes ilgili sorunun nasıl çözüleceğini, daha doğrusu işin nereye varacağını dava süreci başlamadan önce bilmek ister. Aslında sadece bir hukuki mesele için değil, genel olarak gelecekte olma ihtimali olan durumları tahmin etmek ve ona göre strateji belirlemek isteriz. Haliyle LegalTech ekosistemi bu soruna da çözüm bulmak için kolları sıvamıştır.

Müvekkil sorunuyla size geldiğinde, bu sorunun varacağı sonu ve ne kadar sürede bu durumun çözüleceğini bilmek ister. Öngörücü analiz uygulamaları, daha önceleri çeşitli davaların unsurlarıyla beslenmiş modellerden oluşur. Bu modeller makine öğrenmesi sayesinde dava hakkında öngörülerde bulunur.⁷ Geçmiş davaların konuları, tarafları, avukatları, hakimleri, süreleri ve sonuçları gibi hemen hemen tüm unsurlardan beslenir.

Örneğin X şirketi ile kişisel veriler kapsamında bir uyuşmazlığınız olsun, X şirketini Y hukuk bürosu temsil etsin. X şirketinin daha önce kişisel veriler hususundaki uyuşmazlıkları, Y hukuk bürosunun bu kapsam başarı oranları ve izledikleri yöntemler, kullandıkları metotlar vb. bilgiler, Z hakiminin verdiği kararlar değerlendirilerek, uyuşmazlığınızın süreci için bir tahmin verilir. Tahmin büyük oranda yukarıda paragrafta verilen unsurları barındırır ve böylelikle müvekkilinize gelecek hakkında çok daha isabetli fikirler verebilir, dava stratejinizi karşı avukatı analiz

⁶https://www.youtube.com/watch?v=wRrFWf0CnM

⁷https://medium.com/@christianlang/what-is-legal-tech-a6edf69140e7

⁷https://www.forbes.com/sites/bernardmarr/2020/01/17/the-future-of-lawyers-legal-tech-ai-big-data-and-online-courts/?sh=62380b5cf8c4

ve kullanılmak istenen bu teknolojilerin çoğu sözleşme otomasyonu olduğunu düşünmek zor değildir.

Sözleşme süreci, hazırlığı, taslağı, görüşmeleri, uygulaması, depolaması ve analizi meşakkat ve dikkat isteyen unsurlar barındırır. Çoğu zaman vekili oldu-

ğunuz tarafın sözleşme kapsamında risklerini analiz etmeli, öngörülerde bulunup bu riskleri bertaraf edecek; hukuki korumayı barındıracak maddeler eklemek durumunda kalırsınız.

Bu otomasyonlar, yapay zeka ve makine öğrenmesi ile desteklenerek, sisteme kaydettiğiniz sözleşmelerden beslenerek riskleri, çelişkileri analiz edip size raporlarken, aynı zamanda yeni bir taslak oluşturduğunuzda size madde önerileri sunar. Örneğin daha önceden kira sözleşmesinin ne olduğunu hangi maddeleri içerdiğini öğrenmiş ve sınıflandırmış bir yapay zeka, yeni bir kira sözleşmesi oluşturmak istediğinizde size kritik öneriler sunabilir, sözleşmede eksik veya çelişkili gördüğü yerleri size raporlayabilir. Belli bir sözleşme tipi şablonunun farklı taraflar için dijital ortamda uyarlanması ciddi zaman kazanımlarını ortaya çıkarmaktadır.

Sözleşme tasarlamak için kesinlikle bir avukata mı ihtiyacınız var? Elbette hayır. Haliyle sözleşme otomasyonu sağlayan LegalTechlerin bir kısmı B2B çalışmanın yanı sıra B2C çalışma modelini de benimserler. Doğrudan hukukçu olmayan kimselerin bu teknolojidenden yararlanmasını sağlarlar.¹⁶

Diğer LegalTech hizmetlerine göre sözleşme otomasyonu hizmeti veren şirket sayısı Dünya LegalTech ekosisteminde oldukça fazladır. DocuCollap isimli LegalTech de %70 zaman tasarrufu iddiasında bulu-

ce-of-mind/
16 <https://www.willful.co/>

ÇOCUK HAKLARI - AV AYŞENUR DEMİRKALE İLE RÖPORTAJ

Meslek Hayatınıza Ne Zaman Başladınız?

Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi mezunuyum ve 1989 yılında Ankara Barosundan avukatlık ruhsatımı aldım. Ankara Barosunda başlayan meslek hayatım 1993 yılında beri İstanbul Barosu üyesi olarak devam etmektedir.

İstanbul Barosu Çocuk Hakları Merkezinde Ne Zaman Çalışmaya Başladınız Ve Bu Alanı Seçme Nedeniniz Nedir?

İstanbul Barosu Çocuk Hakları Merkezinde uzun yıllardır çalışıyorum. Halen Çocuk Hakları Merkezi Başkan Yardımcısıyım. Çocuğun insan hakları konusunda çalışmalarda yer almak istediğim için bu alanda çalışmayı tercih ettim. Genel insan hakları savunuculuğunun yanında ” çocuk “ gibi özel korunma ihtiyacı duyulan ve bu nedenle özel çalışma gerektiren bir alanda katkıda bulunmak istedim.

Baronun Çocuk Hakları Konusundaki Çalışmaları Neleri Kapsamaktadır?

Baroların merkez ve komisyonlarında gönüllü çalışma esastır. Baro üyesi avukatlar tarafından bu doğrultuda çalışmalar yürütülmektedir. Çocukların evrensel haklarının ayrımsız bir biçimde gelişmesi, korunması , uygulanması konusunda çocuğun üstün yararını esas alacak biçimde çalışmalar yapmayı hedefler. Bu doğrultuda, meslek içi eğitim seminerleri, üniversite, sivil toplum örgütleri, kamu kurum ve kuruluşları vb çocuk alanında çalışan kişi ve kurumlarla ortak çalışmalar yapmak, çocuk hakları ve çocuk hukuku konusunda panel sempozyum düzenlemek, yayın çıkarmak, mevcut yasaların uygulanması ve yeni düzenleme ihtiyaçları konusunda çalışmalar yapmak, kanun tasarısı ve teklifleri konusunda çalışma yapmak öneride bulunmak, korunma ihtiyacı olan, adli idari süreçlerdeki mağdur ve suça sürüklenen çocukların haklarının korunması konusunda çalışmalar yapmak, okullarda çocuk hakları eğitimlerine katılmak, farklı disiplinlerdeki kişi ve kurumlarla ortak çalışmalar yapmak, Adalet Bakanlığı ile yapılan proje çerçevesinde hapis hane'deki çocuklarla görüşmeler yapmak

ve rapor hazırlamak, çocuk hak ihlallerine dair davalara katılmak , baroya yapılan kamuoyuna yansıyan çocuk hak ihlallerini takip etmek gerekli suç duyurusu ve ihbarlarda bulunmak gibi genel çocuk hakları ve çocuk hukuku alanındaki tüm süreçlere dönük çalışmalarda bulunmaktadır.

Size Göre Çocuk Hak İhlallerinin Önlenmesinde Esas Sorun ; Yasalar Düzenlemelerdeki Eksiklik Mi Yoksa Uygulamadan Kaynaklanan Sorunlar mı ?

Türkiye’de genel olarak yasaların sürekliliği ve mevcut duruma uygunluğu tartışma konusu olmaktadır. Evet genel olarak yasal mevzuattaki dağınıklık, suça sürüklenen çocuklara cezalandırıcı bir bakış açısı ile düzenlemelerin varlığı, çocuk korumaya dönük yasal eksiklikler dikkate alındığında yasal mevzuatın çocuk hak temelli olarak yeniden belirlenmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Ancak bana göre bugün yaşadığımız sorunların temelinde adli idari uygulamadaki sorunların ihlaller konusunda belirleyici olduğunu söyleyebilirim. Uygulamadaki sorunlar , uygulayıcıların yeterliliği, subjektif davranışları vb nedenler hem adalet güven duygusunu sarsmakta, hem de çocuğun korunması konusunda aktif ve etkin sonuç almayı engellemektedir.

Çocuk Hakları Savunucusu Olarak Karşılaştığınız Zorluklar Nelerdir?

Öncelikle evrensel çocuk hakları korunmasına aykırı olarak kamuoyundaki günlük tartışmaları referans aldığı söylenerek sürekli yasal mevzuatta değişiklik yapılmasına dair öneriler, çocuk hukuku alanındaki kazanımların ortadan kaldırılacağı endişesini doğurmaktadır. Örneğin çocukları istismarcı ile evlendirme

yolu ile onlara af çıkartılması gibi çalışmalar çocuk yararına değildir. Ya da tekrarlayan suç işleyen çocuklara daha ağır ceza verilmesine dair öneriler de benzer biçimde çocuk haklarına aykırıdır. Bu çocukların özünde haklarını kullanamayan, mağdur - korunma ihtiyacı olan çocuklar olduğu dikkate alınmaksızın tartışmalar yürütülmektedir. Ancak kendi adıma yaşadığım en büyük zorluk nedir diye değerlendirdiğimde her iki tarafın da çocuk olduğu yargılamalarda çok zorlandığımı söyleyebilirim.

Sizce Çocuklar İçin Hapis Cezası Gerektiren Suçlarda Kanuni Eksiklikten Veya Uygulamadan Kaynaklanan Eksiklik Mevcut Mu?

Çocuk tutukluluğu en önemli çocuk hak ihlallerinden biridir. Maalesef çok yaygın ve çocuk adalet sisteminde kabulü mümkün olmayacak biçimde uygulanmaktadır. Yasal mevzuatta çocukların tutuklanmasının önüne geçecek hatta yargılanmalarının önüne geçecek düzenlemelerin yapılması şarttır. Özellikle tekrarlayan suçlar işleyen çocuklar için tutuklama çok yoğun uygulanmaktadır. Yargılamalar ve tutuklu buldukları süre uzundur. Oysa hem uluslararası mevzuatta hem de ulusal mevzuatta tutukluluğun son çare olması ilkesinden bahsedilmektedir. Maalesef yasal mevzuatta bu konuda kesin sınırlar olmaması uygulamada yoğun çocuk tutukluluğu sonucunu doğurmaktadır. Tutuklu çocuk sayısı ile kıyaslandığında ülkemizde hükümlü çocuk sayısı daha azdır. Çocukları ceza kanunları ile ilişkilendirmek tutuklamak yerine onları maddi ve manevi varlıklarını korumayı hedefleyen bir sistemin de yapılandırılması gerekmektedir.

Sosyal Medyada Hatta TV Programlarında Hak Arama Adı Altında Çocukların Kimliklerinin Tanınması Sizce Tehlike Arz Etmekte Midir? Bunun Önüne Geçilmesi Ne Derece Mümkündür?

Çocuklara ilgili tüm süreçlerde gizlilik temel kuraldır. Yasalara göre çocuk yargılamaları kapalıdır. Mağdur veya Suça Sürüklenen Çocukların kimlik bilgileri tanınmasına yol açacak bilgiler paylaşamaz. Çocukların adli sicil kayıtları gizlidir gibi çocuğun, çocukluk dönemindeki adli idari süreçlerdeki işlemlere dair korunmasını hedefleyen yasal mevzuat söz konusudur. Yazılı ve görsel basın, televizyonlarda çocuğun korunmasındaki temel ilkelere uymak zorundadır. İlgi

çekmek, okuyucuda merak uyandırmak adına çocukları damgalayıcı veya mağduriyetlerini tekrarlayacak, onları teşhir edecek haber dilinden uzaklaşılması gerekmektedir. Keza aynı durum sosyal medya içinde geçerlidir. Çocuğa fayda sağlama hak arama niyetiyle yapılan bir çok paylaşım çocuğun ilerleyen yaşlarında kendisi kardeşleri, yakınları için travmalarının devamına neden olabilmektedir. Sorun sadece isim vermemek fotoğrafını yayınlamamakla da sınırlı değildir. Bölge okul mahalle ismi verildiğinde dahi o çocuklar tanınmakta bilinmektedir. Yani iyiniyetle çocuğun hak aramasına katkı amacıyla yapılan bir paylaşım çocuğun travmalarının artmasına neden olabilmektedir. Bunun önüne geçebilmek, yasaklamak veya bir takım sansür niteliğinde düzenlemeler yapılması ile mümkün değildir. Öncelikle bu konuda bilgili, sorumlu olması gerekenlerin çocuk haklarına uygun bir dile sahip olması gerekmektedir. Sürekli bu konuda eğitici yayınlar yapılmalı, birbirimizi denetleyerek haber ve paylaşım dili konusunda uyarılmalı ve hepsinden önemlisi adalete güven ile kamu kurumları ve idari makamların gereken hukuksal karşılığı yapacağına dair inancın sağlanması gerekmektedir.

Mesleğe Yeni Başlamış Meslektaşlarınıza Bu Konuda Vermek İstedığınız Tavsiyeler Var Mı?

Seçtikleri çalışma alanı ne olursa olsun insan haklarını esas alan bir bakış açısı ile eşitlik adalet duygusunu koruyarak mesleklerini yürütmelerini tavsiye ederim. Özellikle pozitif ayrımcılık uygulanması gereken alanlarda çalışmak isteyen meslektaşlarımızın çalışma alanlarındaki faaliyetlerinin kısa süreli kazanımları hedefleyen proje çalışması olmasından ziyade, uzun soluklu yaşama insanlara bakış açılarındaki hak savunuculuğu taraf statüsü nedeniyle olması gerektiğine inanıyorum. İlgi duydukları alanlardaki baro çalışmaları ve sivil toplum örgütlerindeki çalışmalar da

ÇOCUK HAKLARI İHLALLERİ - AV.FIRAT ÇİÇEK İLE RÖPORTAJ

ÇOCUK HAKLARININ İHLALLERİ VE ÇOCUK HAKLARI KONUSUNDA TÜRKİYE’NİN GELMİŞ OLDUĞU KONUM NEDİR?

Kadın ve kadın hakları konusunda bile belli bir ilerleme kaydetmişken çocuk hakları hakkında böyle bir şey söyleyebilmemiz maalesef mümkün değil. Her ne kadar alanda olan kişiler bu konuda bilinçli olsalar da toplum artık ölen çocuklara birer sayı olarak bakıyor. Çocuk ölümleri her yıl sayıyla açılıyor ve açıklandığı zaman çözüm, politika üretilmeden yola devam ediliyor ama çocuklar birer sayıdan ibaret olmaz, bahsi geçen ihlallerin de basit ihlaller olmadığını görüyoruz çünkü çocuğun oyun oynama hakkından değil yaşama hakkından bahsediyoruz. Çocukların oy hakkının olmamasından kaynaklı herhangi bir politikacının da ağzından çocuk haklarıyla alakalı bir şey duyamıyoruz. Devletin çocuklar için kreş açması sosyal devlet anlayışından dolayı olması gereken bir şeyken, biz polis zırhlı aracının altında kalan çocuğun yaşama hakkından, 13 yaşında press makinesine sıkışarak vefat eden Ahmet Yıldız’dan ve aynı zamanda sistematik istismara uğrayan N.Ç.’den bahsediyoruz. Kendi Anayasa Mahkememizin vermiş olduğu bir kararda kadına yönelik cinsel saldırı suçunda HAGB kararının verilmesinin hakkaniyete uygun olmadığı, toplum nezdinde cezasızlık algısının oluşmasına yol açacağını söyleniyorken, N.Ç. davasında sanıkların aldığı en büyük cezanın 4 yıl olduğunu görüyoruz halbuki haksızlıklara uğrayan çocukların da davalarında cezasızlık algısının kırılması gerekiyor. AİHM de bu karar hakkında ‘bu cezayı veremezsiniz, cezasızlık algısını bu konuda yaratamazsınız’ diyor ve N.Ç.’nin adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini söylüyor. Bu sebepten dolayı sadece politika üretmek değil aynı zamanda yargıda çocuklara yönelik bir çalışma yapmak gerekiyor, cezasızlık algısını yıkmak gerekiyor, politikacıların artık çocuk haklarına odaklanması gerekiyor, Türkiye’de maalesef böyle bir şey olmadığı için çocuk hakları konusunda çok gerideyiz.

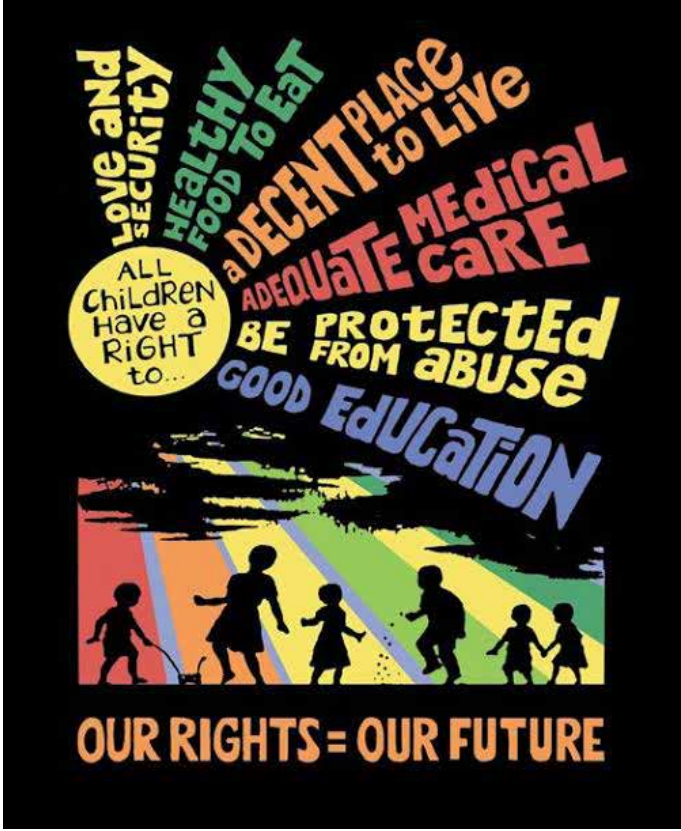
AİHM KARARLARINI OKUDUĞUMUZDA KARŞILAŞABİLECEĞİMİZ PROBLEMLER NELERDİR?

Mahkeme kararlarını değerlendirirken çeviri konusunda birtakım sorunlar yaşayabiliyoruz. Eğer uygun seviyede İngilizcemiz yoksa çevrilerek yayınlanmış kararı okursak N.Ç. kararını çeviren kişinin cinsiyetçi tavrını ve bazı kelimelerin uygun kullanılmadığını kolaylıkla fark edebiliriz. Anal ilişki ve kızlık zarı ifadeleri bunlara örnek verilebilir çünkü ilişki diyebilmek için karşılıklı rızadan bahsetmek gerekir, kızlık zarı ifadesinin ise artık dünyada kullanılmaması gerekiyor. Çevirmen hakkındaki eleştirilerin yakın zamanda artacağını düşünüyorum.

N.Ç. KARARIYLA BERABER AİHM’NİN CİNSEL İSTİSMAR DAVALARINA BAKIŞ AÇISI VE TÜRKİYE HAKKINDAKİ DÜŞÜNCELERİNE DAİR SÖYLEYEBİLECEĞİNİZ ŞEYLER NELERDİR?

AİHM’ye en çok başvuruda bulunan ülkelerden birisi Türkiye’dir, diğer ülkelerden birkaçı da Rusya ve İtalya’dır. Ancak ülkeler değiştikçe ihlal konuları da farklılaşır örneğin Rusya’dan genellikle ifade özgürlüğü anlamında başvurulur, İtalya’dan adil yargılanma hakkı hakkında başvurulur ama Türkiye’den giden kararların çok geniş ihlal alanı olduğunu görüyoruz. Hatta AİHM birkaç konuda ilk ihlal kararlarını Türkiye hakkında vermiştir. AİHM’ye giderken de iç hukuk yollarını bitirmek gerekiyor; bunun anlamı aslında iç hukukta belli noktalarda çözüme ulaşmamızın gerektiğidir. Nitekim NÇ uzun süreçler sonunda hakkaniyete uygun sonuca ulaşamadığını düşünmüş ve AİHM’ye başvurmuştur. Başvurusunda karşı taraf, sanıkların aksine yargılama boyunca kendisini koruyamadığını düşündüğü Türkiye olmuştur. N.Ç. sanıklara daha az ceza verip devletin cezasızlık algısının oluşturduğunu, soruşturmadan sonra kendisi töre cinayetlerinin işlenebileceği bir yerdeyken babasına teslim edildiğini ve burada da devletin onu korumadığını belirterek yargının genel isteksizliğini ve ilgisizliğini AİHM’ye taşımıştır.

N.Ç. davasının görüldüğü dönemle şu anki dönem arasında ciddi farklar var çünkü çocuk istismarı konusunda Türkiye’de devrim niteliğinde adımlar atıldı. Bu adımlar 2003’te NÇ davasının çıkmasından sonra,

2005'te yeni TCK'nın yürürlüğe girmesi, 2012 'de çocuk izlem merkezinin kurulması, 2019'da adli görüşme odası ve çocuk izlem merkezinin TCK'da yer almasıdır.

'İyi kanun yoktur iyi uygulayıcı vardır' sözü hukuk fakültesi öğrencisinin eğitim hayatında ilk duyacağı sözlerdendir ve bu ilkenin değeri mesleğe geçildiğinde çok iyi anlaşılır. N.Ç. davasında en çok tartışılan konulardan birisi 'rıza' kavramıydı çünkü eski TCK'da çocuğun rızasının olabileceğine dair hüküm vardı. Eğer çocuk ses çıkarmışsa rızası yoktur, ses çıkarmamışsa rızası vardır denilerek N.Ç.'nin rızasının olduğu kabul edilmiştir ve mahkemenin bu noktada kötü bir mevzuattan kötü bir uygulama yaparak, sanıklara gerçekten çok az ceza verdiği görülüyor. Mahkeme mantiken bir çocuğun bu kadar çok ilişkiye rızasının olamayacağı düşünebilirdi ancak bunun yerine çocuğun 28 sanığa karşı rızasının olduğu yönünde hüküm kurmuş ve toplumda rıza algısı oluşturmuştur. AIHM ise 15 yaşından küçük çocuğun rızasıyla yetişkin bir kişinin rızasının eşdeğer tutularak karar verilmesini hiçbir durumda kabul edilebilir olmayacağı kanaatinindedir. 14 yaşında bir çocuğun cinsel sömürüde rızası olmayacağını kaldı ki akran birlikteliğinde bile rızasından bahsedilmeyeceğini savunur. Gerçekten de böyle durumlarda soruşturma her şeyden önce rızanın

bulunmadığına yönelik olmalıdır.

AIHM de bu karar hakkında, Türkiye'nin istismara yönelik politikasının olmadığını, yerel mahkemenin çocuğun rızasının olduğuna dair çok büyük bir çaba sarf ettiğini, başvuranın savunmasızlığı konusunda hiçbir zaman endişe etmediğini, Türkiye'nin genel olarak çocuk algısının olmadığını, çocuğun üstün yararının gözetilmediğini ve çocuğu mağdur olmaktan çıkarttığını söylüyor ve ihlal kararı veriyor. AIHM'ye göre, İstanbul sözleşmesinde de biraz bahsedildiği üzere mağdur olan birey için ceza yargılanmasındaki eksiklerden dolayı ikincil travmalara ya da örselemelere sebep olacak uygulamalar işkence yasağı kapsamında sayılıyor ve AIHM, N.Ç.'nin yargılama süresi boyunca işkence yasağı kapsamına girecek sanıklarla karşı karşıya gelme, ifadesinin uzman kişilerin aksine polis tarafından alınması gibi birçok uygulamaya maruz kaldığını belirterek bu konuda da ihlal kararı veriyor. Bu ifadeler aslında Türkiye'ye karşı çok ağır eleştirilerdir, ben bu ifadeleri okuduğum zaman çok etkilenmişim. Adalet Bakanlığının o zamanlardaki savunması N.Ç.'nin mağduriyetinin olmadığını yönündeydi halbuki bu ifade kabul dahi edilemez çünkü bugün bile N.Ç.'nin mağduriyeti hala devam etmektedir.

Gerçekten de Türkiye'deki yerel mahkemelerde çocuk algısının tam oturmadığını ve çocuğun üstün yararına tam riayet edilmediğini söyleyebilirim. 2 ay önce başıma gelen bir olayda da istismar mağduru çocuğun sınavlarının olmasından dolayı mahkemeye gelememesi ve mahkemenin mağdur çocuk hakkında zorla getirme kararı alacağını belirtmesi çocuğun üstün yararı ilkesinin ihlaline örnektir ve bu uygulamayı hakkaniyete uygun bulmadığımdan ve çocuğun örselemesine bağlı olarak işkence yasağı kapsamında olduğundan mahkeme heyetine itiraz ettim, mağdur çocuğun annesinin de katkısıyla zorla getirme kararı vermediler.

BÖYLE BİR DOSYANIN ALINMASI HALİNDE AVUKATLARA VEREBİLECEĞİNİZ TAVSİYELER NELERDİR?

İstismar dosyalarında çocuğa dokunan herkes bir zincirin parçasıdır. Bu yüzden çocukla temasa geçecek kişilerin alanları ne olursa olsun uzmanlaşması ve duygusallığa yer vermeden profesyonel davranması

gerekir, deneyimlerle değil eğitimlerle hareket edilmesi gerekir. Örneğin gazeteci yaptığı haberde maddi gerçeği değiştirebilecek yönlendirme yapmamalıdır, dosyadaki herhangi bir delili gazetede paylaşmamalıdır ya da avukatın veya pedagogun çocukla daha profesyonel şekilde iletişime geçmesi gerekir.

Avukatlar için soruşturma ve kovuşturma için ayrı ayrı tavsiyeler verebilirim.

Pratikte amir çocuk istismar dosyalarında savcının aksine çocukla görüşen uzmandır; çocuk ne söylerse savcı da avukat da buna göre hareket eder. İstismar şüphesi olan çocukla ilk olarak bir uzman görüşür, avukatlar ise dosyaya atandıktan sonra çocukla uzmandan sonra görüşecek, onunla temasa geçecek ikinci kişidir, bu yüzden avukatların rolü büyüktür ve çok dikkatli olmaları gerekir.

Avukatın görüşme odasına girip çocukla ilk kez karşılaştıktan sonra dikkat etmesi gereken en önemli şeyler fiziksel mesafesi ve konumudur. Avukat çocukla görüşme yaparken kesinlikle ayakta olmamalıdır çünkü ayakta olmak mağdur çocukta, çocuktan üstün olma imajını yaratabilir. Otururken de çocukla avukat arasında 2 kol mesafesi olmalı yani yaklaşık 1.5 metre bırakılmalıdır, çocuğun özel alanının dışında kalınmalı ve daha fazla yaklaşılmamalıdır. Bunun yanında çocukla hiçbir şekilde fiziksel temasın kurulmaması gerekir. Örneğin her ne kadar mesleki hayatımızda müvekkillerle tokalaşmaya alışmış olsak da çocuğa elimizi dahi uzatmamamız gerekir ki zaten çocuğun da elimizi sıkma ihtimali düşüktür.

Avukatın çocuğa ‘Ben senin avukatınım ve bu süreçte yanında olacağım’ demesi, avukatların işi olan çocuğa hukuki güvence verme için yeterlidir. Bu süreçte avukatların çocuktan hiçbir şekilde olay almaması gerekir aynı zamanda bu zaten yasaktır. Eğer çocuk olaya dair sorular sorarsa ‘ben şu an yorumlayamayacağım önce uzmanla görüşmeni gerçekleştir sonra tekrar konuşalım’ denmelidir. Çocukla görüşmenin herhangi bir anında avukatı ağlarsa bu durumun hukuki güvenceyi kırması muhtemeldir çünkü çocuk avukatım bile ağlıyorsa beni kimse koruyamaz diye düşünebilir. Bu yüzden avukat kesinlikle çocuğun yanında ağlamamalıdır. Ayrıca çocuk görüşmelerde avukatına sarılabilir; böyle bir durumda ise avukatın yapması gereken şey kriz geçene kadar beklemektir ve çocuk uzaklaştıktan sonra avukat müvekkil görüşmesine devam edilmelidir. Avukat çocuk ayrılmaya karar verinceye kadar beklemeli ve bu süreçte çocuğa

sarılmamalı ya da onu itmemelidir.

Çocuğun beyanının esas alındığı aşama soruşturma aşamasıdır. Savcının soruşturma için harekete geçtikten sonra çocuk izlem merkezinde çocukla görüşen uzmanın istismar belirtisi var raporu iddianamesinin temelini oluşturur. Genelde yerel mahkemeler bu konuda çocuğun beyanını esas alsa da Yargıtay ve istinaf çocuğun beyanını esas almaz, somut bir dayanak arar.

Kovuşturma aşamasında dikkat edilmesi gereken şeyler de ayrıdır. Çocuk izlem merkezindeki görüşme odası ses ve ısıdan yalıtılmıştır ve birinde katip, savcı ve avukatın bulunduğu diğerinde ise uzman ve çocuğun bulunduğu 2 ayrı bölümden oluşur. Avukat ve savcı çocuğu görebilirken çocuk avukat ve savcıyı göremez ancak çocuğa avukatın ve savcının camın arkasında olduğuna dair bilgi verilir. Uzman görüşme başladıktan sonra yavaş yavaş ve her detaya dair sorular sorarak yaşanan olayı öğrenmeye çalışır. 2012’de çocuk izlem merkezi kurulmadan önceki dosyalardaki delil yetersizliğinin en büyük nedeni her sorunun sorulamamasından dolayı detayların öğrenilememesidir. Bir polis her soruyu sormasa da çocuk izlem merkezindeki uzman sorulması gereken soruyu pedagojik şekilde yontarak uygun bir şekilde sorar ve cevapları alır. Eksik kalan veya cevabı alınmayan soruları da tekrar sorarak tamamlar ve çocuk izlem merkezinde alınan çocuğun ifadesi delil olarak dosyaya koyulur.

AİHM’ye göre ise kovuşturma aşamasındaki en temel hedeflerden birisi travmatik sonuçlara sebep olmaması için çocuğun sanıkla karşı karşıya gelmemesidir. Hatta bu karşılaşmalar yüzünden intihar eden, kalp krizi geçiren çocuklar bile vardır. Ayrıca yukarıda da belirttiğimiz gibi AİHM’ye göre ikincil örselenmeye sebep olacak her eylem işkence yasağı kapsamındadır. Mahkeme çocuk ve sanığı karşı karşıya getirecek bir dinleme talebinde bulunduğu CMK 236/2’ye göre ilk itiraz yapılmalıdır, bu talep reddedilirse 236/4’e gidilmelidir. Bu talep de reddedilirse sanığın bulunmadığı duruşmada çocuğun dinlenmesi istenilmelidir. Üçüncü talebin de reddedilmesi durumunda bulunulan şehrin barosuna durumun bildirilmesi ve müdahale talebinde bulunulması gerekir.

Bu tip dosyalarda hem eylemin gizli yapılmasından hem de failin tahakkümünün yüksek olmasından

kaynaklı delillerin yok edilmesi ve veri üretilemesinden dolayı beraat kararları daha çok görülür. Genellikle tanıktan da yararlanılamaz ve bu da delil noktasında ciddi eksikliklere neden olur. Nitekim Aihm’de de hem kadınlar hem çocuklar için ikinci tanığın dikkate alındığını görürüz.

İSTİSMAR DOSYALARINDAN ETKİLENİYOR MUSUNUZ?

5 senedir bu alanda çalışıyorum ve çok fazla dosya aldım. Beni en çok etkileyen dosya Ümraniye dosyasıydı ve ben başta etkilenmediğimi düşünüyordum ancak pandeminin de etkisiyle evlerde olduğumuz süreçte çok etkilendiğimi fark ettim ve bir süre ara vermek zorunda kaldım. Ara verdiğim süreçte de etkilenmemi doğrularıyla ve eksileriyle tarttım ve geri döndüm. Bence bu dosyaları alınca etkilenmeme gibi bir durum olamaz ancak herkesin bir şekilde bu süreci atlatacağını düşünüyorum; bu alanda çalışacak kişiler psikolojik destek almak veya rahatlayabileceği sosyal aktiviteler yapmak gibi kendisine uygun bir yöntem bulup bu süreci atlatabilir.

**Fırat
ÇİÇEK**
*Avukat
İstanbul Barosu
Çocuk Hakları Komisyonu
Yönetim Kurulu Üyesi*

DİJİTAL DÜNYADA ÇOCUK HAKLARI

Günümüzde çocuklar sanal dünya ile çok küçük yaşta tanışmakta ve erken yaşta bu dünyaya dahil olmaktadır. Artan teknolojik imkanlarla beraber yeni neslin teknoloji ile tanışma yaşı da düşmektedir. Özellikle pandemi dönemi etkisiyle beraber çocuklar internet ile daha fazla zaman geçirmektedir. Son dönemde alınan eğitimlerin uzaktan eğitim modeline çevrilmesi sonucu çocukların eğitim platformunda isim, soy isim, ses ve görüntü gibi özel nitelikli kişisel verilerinin işlendiği bir dönem içerisine girilmiş bulunmaktadır. Uzaktan eğitimlerin veri merkezi yurt dışında bulunan bulut tabanlı veri depolama sistemleri aracılığıyla yapılmaktadır. İşbu sebeple kişisel verilerin yurt dışına aktarımı riski oluşmaktadır. Risk sadece kişisel verilerin korunması boyutuyla kalmamakta olup çocuğun internet ortamında siber zorbalık ile karşılaşma riski olarak da karşımıza çıkmaktadır. Risklere karşı hukuki önleme ve koruma sağlamak adına öncelikle çocuğun hukuktaki yerinden bahsedelim.

ÇOCUĞUN HUKUKTA YERİ

4721 sayılı Türk Medeni Kanun'a (TMK) göre çocuk kavramının açık bir tanımı yapılmamıştır. Kanun bazı maddelerde "çocuk" bazı maddeler ise "küçük" olarak bahsetmektedir. Bunun nedeni sadece küçüğü yetişkinden ayırdığı için değil çocuğun ebeveyni ile arasındaki soy bağımlı belirlemek için de kullanılmıştır. TMK m.1'de 18 yaşının tamamlanmasıyla erginliğin kazanılacağı belirtilmektedir. 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nda çocuk, henüz 18 yaşını doldurmuş kişi olarak tanımlanmıştır. Uluslararası Çocuk Hakları Sözleşmesi de çocuğu 18 yaşından küçük olarak tanımlamaktadır. Bu nedenle bizde yazımızda kavram olarak küçük değil çocuk terimini kullanacağız.

Çocuğun Kişilik Başlangıcı ve Hak Ehliyeti/Fiil Ehliyeti

Hukuk düzeninde kişi, haklara ve borçlara sahip olma ehliyetine sahip olan varlıklardır. Kişinin kendisi ve bununla birlikte kişinin korunmaya değer bulunan hukuki ve manevi nitelik taşıyan hak ve fiil ehliyeti, hayatı, vücut bütünlüğü, şeref ve haysiyeti, adı gibi

tüm varlıkları ise kişiliği oluşturur. TMK m.28/1'e göre kişilik, çocuğun sağ olarak tam doğumuyla başlar. Medeni kanunun kişiliğin başlangıcı için tam ve sağ doğum şartını aramaktadır. Tam doğmak, çocuğun bütün organlarıyla annesinden ayrılmasını ifade ederken sağ doğmak, çocuğun çok kısa bir süre de olsa annesinden bağımsız yaşamış olmasıdır.

TMK m.8/1-2'e göre her insanın hak ehliyeti vardır. Buna göre; bütün insanlar, haklara ve borçlara ehil olmada eşittirler. Çocuk kişilik hakkını tam ve sağ olarak doğduğu anda elde ederken; hak ehliyetini sağ doğmak koşuluyla, ana rahmine düştüğü anda elde eder (m28/2). Fiil ehliyeti ise kişinin kendi filleriyle hak ve borçlar kurabilmesi, bunlara son verebilmesi ya da yeni hukuki durumlar yaratabilmesidir (TMK m.9). Ayırt etme gücüne sahip ve kısıtlı olmayan her ergin kişinin fiil ehliyeti vardır.

Tüm bu bilgiler doğrultusunda; Kişilik hakkı, kişilerin kişiliğinden ayrılmaz nitelikte olan, para ile ölçülemeyen, devredilemeyen ve kural olarak mirasçılara geçmeyen mutlak haklarıdır. Genel kabule göre kişilerin tek genel bir kişilik hakkı bulunmaktadır. Bu hakkın içerisine de (sınırlı sayıda olmayan şekilde) kişinin adı, hayatı, sağlık ve vücut tamlığı, resim ve sesi, kişinin haysiyeti ve onuru, faaliyet ve yaşamını düzenleme özgürlüğü, kişinin sınırları ve özel hayatı gibi değerler girmektedir. Kişilik hakkı, zamanaşımına veya hak düşürücü süreye uğramaz. Fakat, kişilik hakkına saldırılması sebebiyle istenebilecek alacak hakkı zamanaşımına tabidir.

Kişilik hakkı, uluslararası ve ulusal mevzuatlarda koruma altına alınmıştır. İnsan Hakları Evrensel Beyanamesi'nin 12. maddesinde, "hiç kimsenin özel hayatı, ailesi, evi veya yazışma-sına keyfi olarak karıştılamayacağı, şeref ve şöhretine saldırılamayacağı, herkesin bu karışma ve tecavüzlere karşı kanun ile korunmaya hakkı olduğu" ifade edilmektedir. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 8. maddesinde de "herkesin özel ve aile hayatına, konutuna ve yazışmasına saygı gösterilmesi hakkına sahip olduğu" kabul edilmiştir. Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF) de çocuğun hem mahremiyet hem de kişi-

sel verilerinin korunması hakkının bulunduğunu ifade etmektedir.

Akabinde Birleşmiş Milletlerin Çocuk Hakları Sözleşmesinin 16. maddesinde, “hiçbir çocuğun özel yaşamına aile, konut ve iletişimine keyfi ya da haksız bir biçimde müdahale yapılamayacağı gibi, onur ve itibarına da haksız olarak saldırılamayacağı; çocuğun bu tür müdahale ve saldırılara karşı yasa tarafından korunmaya hakkı olduğu” belirtilerek çocukların özel hayata saygı hakkı da koruma altına alınmıştır. Özel hayat basit şu şekilde ifade edilir “Kişinin kendine özgü yaşayışı, öz yaşam, özel yaşam”. Bu doğrultu da Türkiye Cumhuriyeti Anayasası’nın 20. Maddesinde ise özel hayatın gizliliği düzenlenmiş olup “Herkes, özel hayatına ve aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına sahiptir. Özel hayatın ve aile hayatının gizliliğine dokunulamaz” ifadesiyle özel hayatın gizliliğinin yetişkin- çocuk ayrımı yapmaksızın her bir bireyin özel yaşamına saygı gösterilmesi gerektiği açıktır.

Bu bilgiler doğrultusunda çocuğun özel hayatı üçüncü kişilere karşı korunmaya çalışıldığı gibi ebeveynlere karşıda korunmaya çalışılmıştır. Özel hayata saygı hakkının kapsamı kişinin mahremiyetinin korunması hakkı olup kişinin kendi hayatı hakkındaki bilgileri kontrol edebilmesidir. Bu da kişisel verilerin korunması hakkını kapsar.

Kişisel verilerinin korunması hakkı;

- Kişisel veri: tanımlanmış veya tanımlanabilir bir gerçek kişiye ilişkin her türlü bilgi-dir. Kişisel veri kavramına 2016 tarihli 6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu’nda da yer verilmiştir. Kişisel verileri koruma kurumu tarafından; bireyin şahsi, mesleki ve ailevi özelliklerini gösteren o bireyi diğer bireylerden ayırmaya ve niteliklerini koymaya elverişli her türlü bilgi olarak tanımlanmaktadır. Kişisel veri kavramının kapsamından bahsedecek olursak AIHM tarafından çeşitli içtihatlarla isim, soy isim, posta adresi, e-posta adresi, kullanılan bilgi-sayarın IP adresi, fotoğraf ve ses örnekleri, parmak izi, DNA profilleri, kamera kayıtları, ban-kacılık belgeleri kapsamında değerlendirildiği görülmektedir. Konumuz açısından ise, çocuğun ismi, soy ismi, yaşı, doğum tarihi, fotoğrafları vs. gibi ona ilişkin olan ve onu niteleyen her türlü bilgi kişisel veridir. Kişisel verilerin korunma-

sını isteme hakkı mahrumiyet hakkı ve özel hayatın gizliliği kapsamında değerlendirilir.” Kişisel Verilerin Otomatik İşleme Tabi Tutulması Karşısında Bireylerin Korunması Sözleşmesi’nde sözleşmenin amacının kişisel verilerin otomatik işlenmesi sürecinde bireylerin özel hayatın gizliliği hakkının korunması olduğu ifade edilmesi de kişisel verilerin korunmasının özel hayatın gizliliği hakkının kapsamında olduğunu göstermektedir.

ÇOCUKLARIN ÖZEL HAYAT HAKKI VE KİŞİSEL VERİLERİNİN KORUNMASI;

Sanal ortam, fiziki olarak insanların yüz yüze olmadığı durumu ifade eder. Sanal ortamda her hareket bir veridir. Kişilerin internette, duygu ve düşüncelerini, ilgilerini, kişisel bilgilerini, fotoğraflarını, videolarını, fikir ve sanat eserlerini, yazı ve yazışmalarını, yarattıkları içerikleri ve daha birçok bilgiyi gerek sınırlı bir çevreyle gerekse de sınırsız olarak kamuoyuyla paylaşma olanağı buldukları dijital platformlara ise genel olarak “sosyal medya” denilmektedir. Bu çerçevede çocukların izlediği çizgi film den oynadığı oyuna kadar, kendileri veya ebeveynleri tarafından paylaşılan her türlü görsel, işitsel vd. zararsız ve önemsiz görülen her hareketin veri niteliği taşıdığı unutulmamalıdır.

İnternette herhangi bir bilginin paylaşılması halinde paylaşım internet ortamında sonsuza kadar var olacağı düşünüldüğünde veriler kişinin o anki kavrayışından öte bir etki yaratmak-tadır. Bu durum kendilerine ait bilgilerin paylaşılması noktasında kontrolü bulunmayan ve durumu gerektiği gibi idrak edemeyen çocuklar üzerinde etkisi düşünüldüğünde yetişkine ait bilgilerin yetişkinin rızası ile paylaşılmasına kıyasla çok daha farklı bir konumda olduğu ve bu paylaşımın ömrü kişinin tahayyülünden çok daha fazlası olduğu unutulmamalıdır.

Avrupa Birliği buna ilişkin olarak 95/46/EC sayılı Kişisel Nitelikli Verilerin İşlenmesi ve Bu Tür Verilerin Sınırlar Arası Dolaşımında Bireylerin Korunması Hakkında Direktif’in yerini alan Avrupa Birliği Veri Koruma Tüzüğü, 25 Mayıs 2018 tarihinden itibaren yürürlüğe girmiştir. AB Genel Veri Koruma Tüzüğü’nde “Çocuğun bilgi toplumu hizmetlerine ilişkin rızası açısından geçerli koşullar” başlığı altında düzenlenen m.8’e göre: “1. 6(1) maddesinin (a) bendi-

nin uygulandığı hallerde, doğrudan bir çocuğa bilgi toplumu hizmetleri sağlanması ile ilgili olarak, çocuğun en az 16 yaşında olması halinde, ilgili çocuğun kişisel verilerin işlenmesi hukuka uygundur. Çocuğun 16 yaşından küçük olması halinde, söz konusu işleme faaliyeti, ancak rızanın çocuk üzerinde velayet hakkı bulunan kişi tarafından verilmesi veya onaylanması halinde ve verildiği veya onaylandığı ölçüde hukuka uygundur. Üye devletler, 13 yaştan küçük olmamak kaydıyla, bu amaçlara yönelik olarak kanunla daha küçük bir yaş belirleyebilir. 2. Bu durumlarda, veri

sorumlusu mevcut teknolojiyi dikkate alarak rızanın çocuk üzerinde velayet hakkı bulunan kişi tarafından verildiğini veya onaylandığını doğrulamak adına makul çaba sarf eder. 3. 1. paragraf bir çocuğa ilişkin bir sözleşmenin geçerliliği, oluşturulması veya etkisi ilgili kurallar gibi üye devletlerin genel sözleşme hukukunu etkilemez.” Denilmektedir.

Bu maddeyle AB hukukunda çocuğun kişisel verilerinin korunması için ayrıca düzenlemede bulunulmuş olup; çocuk, ebeveynlerinin paylaşmasından ziyade ebeveynleri dışındaki üçüncü kişiler tarafından paylaşmaya karşı korunmaktadır. Çünkü belirli bir yaşın altındaki çocukların kişisel verilerinin işlenmesi için velayet hakkına sahip kişinin rızasına ihtiyaç duyulmaktadır. Bu durumda velayet hakkı sahibi olan kişi, çocuğun kişisel verilerinin işlenmesinin ortaya çıkacağı tüm sonuçları değerlendirebilecek ve ona göre rıza verecektir. Ancak velayet hakkı sahibi kişi veya kişilerce çocuğun kişisel verilerinin işlenmesi halinde, bunun doğuracağı sonuçların değerlendirilmesi hususunda herhangi bir ayırım yapılmamıştır.

Türk hukukunda Kişisel veri hususunda düzenleme Anayasa m.20’de yer almaktadır. İlgili madde de özel hayatın gizliliği düzenlemekte olup 2010 yılında ek fıkra eklenerek kişisel veri-lerin korunması anayasal hak statüsüne kavuşmuştur. “(Ek fıkra :12/09/2010-5982/2 Md.) Herkes, kendisiyle ilgili kişisel verilerin korunmasını isteme hakkına sahiptir. Bu hak; kişinin kendisiyle ilgili kişisel veriler hakkında bilgilendirme, bu verilere erişme, bunların düzeltilmesini veya silinmesini talep etme amaçları doğrultusunda kullanılıp kullanılmadığını öğrenmeyi de kapsar. Kişisel veriler, ancak kanunda öngörülen hallerde veya kişinin açık rızasıyla işlenebilir. Kişisel verilerin korunmasına ilişkin esas ve usuller kanunla düzenlenir”

Kişisel verilerin korunmasına ilişkin esas ve usuller 2016 yılında yürürlüğe giren 6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanun (KVKK) ile düzenlenmiştir. KVKK m.2’de ilgili kişi “kişisel verisi işlenen gerçek kişi” olarak tanımlanmıştır. Böylece kanun yetişkin-çocuk ayırımı yapmamaktadır. Kanun’un koruma yollarından çocuklarında yararlanması mümkündür. Ancak özel bir düzenleme yapılmaması hukuk sisteminde sağlıklı sonuçlara yol açmamaktadır. Kişisel veri bilincinin oluşmadığı yaşta, kendisi tarafından alenileştirilen bilginin de korunma kapsamında olması gerekmektedir. Çünkü küçük yaşta çocuklar henüz bir mahremiyet duygusunun tam gelişmediği bir dönemde bulunmakla birlikte bu konuda yetişkinlerle aynı seviyede hassasiyet göstermeleri beklenmemelidir. KVKK m.5/1’e göre “Kişisel veriler ilgili kişinin rızası olmaksızın paylaşılamaz. KVKK m.8’de ise “Kişisel veriler ilgili kişinin açık rızası olmaksızın işlenemez” hükmünü içermektedir. Böylece kişisel verilerin işlenebilmesi ve aktarılabilmesi için ilgili kişinin açık rızası gerekmektedir. Açık rıza ise “belirli bir konuya ilişkin, bilgilendirilmeye dayanan ve özgür iradeyle açıklanan rıza”dır. TMK m.14 de “Ayırt etme gücü bulunmayanların , küçüklerin ve kısıtlıların fiil ehliyeti yoktur. Hükmü ile ayırt etme gücü olsun veya olmasın tam ehliyet sahibi olmayan çocuğun kişisel verilerinin işlenmesi için gerekli olan açık rızanın çocuğun kendisinden değil velisinden alınması gerektiğini söylemek izahtan varestedir. Ancak “açık rıza” konusunda çocuk ile veli arasında iradeleri örtüşmeyen durum karşısında çocuk ayırt etme gücüne sahip dahi olsa açık rızasının kabulü noktasında yeterliliği kanuni düzenlemeler doğrultusunda belirsizdir. İşbu sebeple verilen kararlar ve ilgili kanun maddeleri uyarınca açık rızanın çocuğun velisi tarafından

verilmesi aranmaktadır. Velinin çocuğun menfaati yönünde hareket edeceği varsayımında bulunursak problem doğmaz ancak aksi söz konusu olabileceği unutulmamalıdır. Bu durum da Türk Medeni Kanun kapsamında “çocuğun üstün yararı ilkesi” gereği çocuğun şahıs varlığını korumak adına velayetin kötü kullanılması söz konusu olursa mahkeme tarafından çocuğun aile yanından alınması ve başka bir aile veya kuruma yerleştirilmesi de dahil ağır önlemlerin alınması mümkündür.

Aynı zamanda Türk Medeni Kanunu 23 ve 24. Maddelerde yer alan kişilik haklarına saldırılarına karşı öngörülen hükümler çocuklar içine geçerlidir. TMK m.25 kişilik haklarına saldırı halinde açılacak davalar ve maddi tazminat ve manevi tazminat istemleri çocuklar içinde uygulama alanı bulacaktır. Belirtmiyiz ki hukuken çocuklar pek çok işlemi yerine getirirken yasal bir temsilciye ihtiyaç duymaktadırlar. Bu husus kişisel verilerin korunması açısından da geçerlidir.

Sonuç olarak Türk hukukunda ilgili maddeler uyarınca çocuklar da yetişkinler ile eşit hakları sahiptir. Yetişkinlerden farklı olarak kişisel veri işlenmesi noktasında veli veya vasinin iznine tabi olmaktadır. Sanal alemde üçüncü kişiler tarafından çocukların haklarına yönelik ihlal söz konusu olduğunda veli veya vasi hukuki yollara başvurabilecektir. Söz konusu ihlal ailesi tarafından gerçekleştirildiğinde özel bir düzenleme bulunmamakla beraber Türk Medeni Kanun hükümleri uyarınca mahkemeden velayetin kaldırılması talebinde bulunulabilecektir. Aka-binde çocuk fiil ehliyetine sahip olduğunda KVKK gereği kendilerine tanınan hakları belirlenmiş yaş sınırları çerçevesinde kendilerine tanınan hakları kullanabilme hakkına erişeceklerdir.

Çocuğun kişisel verilerinin ihlali ve internet ortamında siber zorbalık (şifreleri ele geçirme, web site hacklemek, spam içerikli e-posta göndermek, kişileri sürekli rahatsız etmek, alay etme, dedikodu yapma, hakaret etme, rıza olmaksızın fotoğraf veya video yayma gibi kişisel saldırı), ile karşı karşıya kalan çocukların haklarının korunması adına hem hukuki hem cezai yaptırımlar söz konusu olmakla beraber ebeveynlerin de bu bilgilere sahip olması gerekmektedir. Türk Ceza Kanunu açısından İntihara Yönlendirme(m.84),Ayrımcılık (m.122) , Şantaj (m.107) ,

Eziyet (m.96) , Kişilerin Huzur ve Sükûnunu bozma (m.123), Hakaret veya Sövme (m.125) , Özel Hayatın Gizliliği İhlali (m.134) , Kişisel Veriler, Kişiler Arasında Ki Konuşmaların Dinlenmesi ve Kayda Alınması (m.133) , Haberleşmenin Gizliliği İhlali (m.132) , Sanal Şiddet Uygulayarak Bir Kimsenin Yaşamına Son Verilmesi Halinde Kasten Öldürme (m.81) olmakla beraber Türk Medeni Kanun açısından Kişilik Haklarının korunması düzenlenmiş ve koruma altına alınan haklar olmuştur.

Tüm bu bilgiler ışığında geleceğimiz olan çocukların interneti faydalı bir şekilde kullanması için kanun maddeleri ile koruma altına hakları kullanmak ve hak ihlali ile karşı karşıya kalındığında yetkili mercilere bildirmek ile çocukların interneti faydalı şekilde kullanmaları sağlanmalıdır.

KAYNAKÇA

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası
4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu
5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu
6698 Sayılı Kişisel Verileri Koruma Kanunu

